

JAAMACADDA GÖTEBORG  
KULLIYADDA AFAFKA IYO SUUGAANTA  
P.O.B. 200 • 405 30 GÖTEBORG • ISWIIDHAN

AASAASKA KOOBAN EE  
**NAXWAHA**  
AF SOOMAAALIGA

Morgan Nilsson

20.05.2022

# Jaadadka erayada / Noocyada erayada

---

Erayada afka Soomaaligu waxa ay guud ahaan u kala baxaan siddeed kooxood, kuwaas oo ah:

	INGIRIISI	ISWIIDHISH
• <b>JIRAALE</b> (ama magac)	noun	substantiv
• <b>SIFO</b> (ama tilmaame)	adjective	adjektiv
• <b>MAGACUYAAL</b>	pronoun	pronomen
• <b>FAL</b> (ama ficil)	verb	verb
• <b>QURUB</b>	particle	partikel
• <b>HORYAALE</b> (ama meeleeeye)	preposition	preposition
• <b>XIRIIRIYE</b> (ama xidhiidhiye)	conjunction	konjunktion
• <b>YAAB</b>	interjection	interjection

## Jiraalayaasha

---

**JIRAALE** (*ama magac*) waa eray uu raaci karo **QODOB**.

**Waa maxay jiraale?**

Jiraale waa eray leh laba qaab: **qaab qodob leh** iyo **qaab qodob la'**.

Tusaale:

QAAB QODOB LA'	QAAB QODOB LEH	
carruur	carruurta	-ta waa qodob
wiil	wiilka	-ka waa qodob
ani	aniga	-ga waa qodob
macallimad	macallimadda	-da waa qodob

Sidaas awgeed *carruur*, *wiil*, *ani*, *macallimad* waa magacyo.

# Qodobka

---

Qodobku waxa uu leeyahay toddoba qaab:

*-ka, -ta, -ga, -da, -ha, -sha, -a*

# Caynta

---

Jiraalayaasha waxa loo kala saari karaa laba kooxood. Kooxahaas waxa la yiraahdaa labada caynood ee jiraalayaasha. Labadaas caynood waa **LAB** iyo **DHEDDIG**. Caynta jiraalahana waxa lagu garan karaa qaabka qodobka gadaal ka raaca jiraalaha.

## CAYNTA JIRAALAHA



DHEDDIG	LAB
<b>-ta</b> <i>-b, -f, -g, -j, -n, -r, -s, -sh</i> ka dib <i>kabta, maalinta, gabarta</i>	<b>-ka</b> <i>aqalka, dukaanka, wiilka</i>
<b>-da</b> <i>-i, -o, -a, -c, -d, -h, -kh, -q, -w, -x</i> ka dib <i>mind, mindida</i> <i>qorrax, qorraxda</i>	<b>-ga</b> <i>tagsiga, dhurwaaga</i>
<b>-sha</b> <i>-l</i> ka dib <i>bisha, dhiisha</i>	<b>-ha</b> <i>tukaha, furaha</i>
<b>-a</b> <i>-dh</i> ka dib <i>gabadh, gabadha</i>	<b>-a</b> <i>raha, shaaha</i>

# Codkaca


Waxa kale oo caynta jiraalayaasha lagu kala saari karaa codkaca. Guud ahaan dhinaca jiraalayaasha dheddigga ah waxa uu codkacu saaran yahay shaqalka ugu dambeeya, dhinaca jiraalayaasha labka ahna codkacu waxa uu saaran yahay shaqalka ka horreeya kan ugu dambeeya.

## CAYN IYO CODKAC




### GUUD AHAAN

DHEDDIG	LAB
	
<i>maalín, gabár...</i> <i>arrín-ta</i> <i>roodhí-da</i>	<i>áqal, dukáan, wiil...</i> <i>árrin-ka</i> <i>roóti-ga</i> <i>Cábdí, Maxámed, Cáli, Máhdi,</i> <i>Liibáan, Xámdi, Shúkri, Fátxi</i> <i>Túrki-ga, Jármal-ka, Ingiriis-ka,</i> <i>Marayíkan-ka, Faransíis-ka,</i> <i>Talyaáni-ga, Ruush-ka, Sacuudi-ga,</i>

## ERAYADA KU DHAMMAADA -e AMA -o AMA -a

DHEDDIG	LAB
	
<i>magaálo / magaaló</i> <i>Leyla / Leylá,</i> <i>Sáhra / Sahrá, Sáhro / Sahró</i>	<i>ama</i> <i>túke / tuké</i>

ERAYO TIRO YAR

DHEDDIG	LAB
	
<p><i>gálley, kuwo kale...??</i></p> <p>MAGACYADA DUMARKA:</p> <p><i>Máryan, Lúul, Sámsam, Cánab, Shúkri</i></p> <p><i>kuwo kale...??</i></p>	<p><i>abtí, adeér, albaáb, gaarí, maroodí, rati, reér, xafiís, webí, dhakhtár</i></p> <p><i>kuwo kale...??</i></p> <p>(qiyaastii 100 eray)</p>
	<p><i>guurti-dal-ga</i></p>
<p>MAGACYADA DALALKA IYO MAGAALOOYINKA EE KU DHAMMAADA <b>-a</b> AMA <b>-e</b>:</p> <p><i>Áfgooye, Áfrika, Bóorame, Gároowe, Itóobiya, Kéenya, Soomáaliya, Líibiya, Tuníisiya, Lituwéeniya</i></p> <p><i>kuwo kale...??</i></p> <p><i>Jabuúti(-da) ??</i></p>	

## Olika genus - olika betydelser

---

två substantiv som

- skrivs på samma sätt i obestämd form
- uttalas med olika ton
- har olika genus
- har olika bestämd artikel
- har **helt olika** betydelse

LAB	DHEDDIG
shilin-ka	shilin-ta
beer-ka	beer-ta
feer-ka	feer-ta
neef-ka	neef-ta
masaf-ka	masaf-ta
illin-ka	illin-ta

kuwo kale...??

## Olika genus - samma betydelse

---

två substantiv som

- skrivs på samma sätt i obestämd form
- uttalas med olika ton
- har olika genus
- har olika bestämd artikel
- har **nästan samma** betydelse, bara könet skiljer dem åt

Lab	Dheddig
ínan -ka	inán -ta
walaál -ka	walaál, walaasha
dameer-ka	dameer-ta
wiyilka	wiyisha

kuwo kale...??

Hal	Inta ka badan
awr-ka	awr-ta
baabuur-ka	babuur-ta

## Tirada jiraalaha

De felsta substantiv har en form singular och en form i plural. De kallas TIRSAME (räknebara, countable).

Det finns fyra somaliska pluraländelser.

### WADARAYNTA TIRSAMAYAASHA

KELI	WADAR
<b>1. -e</b> <i>aabbe, fure</i>	<b>-ayaal</b> <i>aabbayaal, furayaal</i>
<b>2. -o</b> <i>hooyo, magaalo</i>	<b>-ooyin</b> <i>hooyooyin, magaalooyin</i>
<b>3. LAB, HAL ALAN</b> <i>miis, wiil, qof, af, baal, nal, shaar, tiir</i>	REDUPLIKATION <i>miisas, wiilal, qofaf, afaf, baalal, nalal, shaarar, tiirar</i>
<b>4. KUWA KALE</b> <i>kab, mindi, baabuur, yaxaas</i>	<b>-o</b> <i>kabo, mindiyo<sup>1</sup>, baabuurro<sup>2</sup>, yaxaasyo<sup>3</sup></i>

1) efter /i/ lägger man till /y/ före /o/

2) maskulina substantiv får dubbelt /bb/, /dd/, /ll/, /mm/, /nn/, /rr/

3) andra maskulina substantiv lägger till /y/

## Extra vokal i singular

Några substantiv har en extra vokal i singular

jilb-o	*jilb	>	jilib
xarf-o	*xarf	>	xar <b>af</b>
ird-o	*ird	>	ir <b>id</b>
xubn-o	*xubn	>	xub <b>in</b>
fard-o	*fard	>	far <b>as</b>
xarg-o	*xarg	>	xar <b>ig</b>

kuwo kale...

## Isbeddelka shibbanayaasha

ilk-o	*ilk	>	il <b>ig</b>	k - g
maalm-o	*maalm	>	maal <b>in</b>	m - n
macallim-iin	*macallim	>	macall <b>in</b>	

kuwo kale...

Ibraahim, atam



# Wadar Carbeed

KELI	WADAR CARBEED
	<b>-iin</b>
<i>macallin, fannaan</i>	<i>macallimiin, fannaaniin</i> kuwo kale??
	<b>isbeddelka shaqallada</b>
<i>kitaab</i>	<i>kutub</i>
<i>markab</i>	<i>maraakiib</i> kuwo kale??

KELI	WADAR	
	WADAR SOOMAALIYEED	WADAR CARBEED
abwaan	abwaanno	abwaaniin
aqoonyahan kuwo kale???	aqoonyahanno	aqoonyahaniin

KELI	WADAR	
	WADAR SOOMAALIYEED	WADAR CARBEED
saaxiib	saaxiibbo	asxaab
xisbi	xisbiyo	axsaab
buug	buugag	buugaag
kursi	kursiyo	kuraas
filin	filmo, filimmo	aflaan
tagsi	tagsiyo	tagaasi

KELI	WADAR		
	SOOMAALIYEED	CARBEED	
		-IIN	ISBED. SHAQ.
caaqil	(caaqillo)	((caaqiliin))	cuqaal

## Oregelbunden plural

---

LAB, HAL ALAN

-o

geed	*geedad	>	geedo
tuug	(tuugag)	>	tuugo

LAB, HAL ALAN

-yo

nooc -a	noocyo -da
sac -a	?sacyo -da

DHEDDIG

-yo

oraah -da	oraahyo -da
-----------	-------------

s - d

faras	fardo
-------	-------

-yaabo / -yaalo

si	siyaabo / siyaalo
wax	waxyaabo / waxyaalo

-aal

abti	abtiyaal / abtiyo
oday	odayaal / odayo

-aan

dhagax	dhagxaan
ugax	ugxaan
qalin	qalimaan/qalmaan
loox	looxaan

iyoo **kuwo kale??**

## Matirsamayaasha

Många ord har bara singularform. Ett par ord har bara pluralform. De kallas MATIRSAME (icke-räknebara, uncountable).

MATIRSAMAYAAL	
KELI	WADAR
AAN QAAB WADAREED LAHAYN	AAN QAAB KELIYEED LAHAYN
MAGACYO GAAR AH: <i>Maryan, Cali,</i> JIRAALAYAAL CILLANAAD AH: <i>run, jacayl</i> MAADDOOYIN: <i>bur, sonkor, cusbo</i> KHUDRAD: <i>liin, moos,</i> JIRAALAYAAL URUREED: <i>dumar, carruur, rag, haween, lo' iyo</i> <i>kuwo kale...</i>	biyo, caano

## Qaab keliyeed iyo qaab urureed

QAAB KELI AH	QAAB URUREED
AAN QAAB WADAREED LAHAYN	
awr -ka	awr -ta
arday -ga	arday -da / ardo -da
Soomaali -ga	Soomaali -da

*iyo kuwo kale??*

## Wadar iyo qaab urureed

Qaar ka mid ah jiraalayaasha waa jiraalayaal urureed: dumar, rag, carruur, lo'

TIRSAME		MATIRSAME
KELI	WADAR	URUREED
nin	nim <b>an</b>	rag -ga
naag	naag <b>o</b>	dumar -ka haween -ka
gabar, inan -ta wiil, inan -ka	gabdh <b>o</b> wiil <b>al</b> , inam <b>mo</b>	carruur -ta
sac	?sac <b>yo</b>	lo' -da

iyo kuwo kale??

Qaar kale ka mid ah jiraalayaasha waxa ay leeyihiin qaab urureed.

Keli lab ah	Qaab urureed oo dheddig ah	Wadar
baabuur -ka	baabuur -ta	baabuur <b>ro</b> -da
dibi -ga	dibi -da	dibi <b>yo</b> -da
tuug -ga	tuug -ta	tuug <b>o</b> -da (tuugag -ga)

iyo kuwo kale??

Keli lab ah	Qaab urureed oo dheddig ah	Wadar Soomaaliyeed	Wadar Carbeed
buug -ga	buug -ta	buug <b>ag</b> -ga	buug <b>aag</b> -ta

iyo kuwo kale??

## Jiraalayaal kooxeed

---

Micnaha qaabka kelida ah ee jiraalayaasha kooxeed waa urur.

Jiraalayaasha kooxeed ayaa leh qaab wadareed, jiraale urureedyaduse ma laha qaabkaas.

JIRAALAYAASHA KOOXEED	
TIRSAMAYAAL	
Keli	Wadar
qoys, koox, geel	qoysas, kooxo, geelal, kuwo kale...

## Qaab tiraaleed (tirsameed?)

Tiraalayaasha (+ immisa, dhowr...) ka dib:

QAAB TIRAALÉED	
= KÉLI	-ood
<p>LAB</p> <p>wiil, wiilka, <b>laba wiil</b></p>	
<p>DHEDDIG</p> <p>HADDII WADARTU KU DHAMMAATO</p> <p><b>-ooyin</b></p> <p>hooyo, hooyooyin, <b>laba hooyo</b></p>	<p>DHEDDIG</p> <p>HADDII WADARTU KU DHAMMAATO</p> <p><b>-o</b></p> <p>kab, kabo, <b>laba kabood</b>            koox, kooxo, <b>laba kooxood</b>            ——, hablo, <b>laba hablood</b></p>

## Dibgalayaasha kale ee jiraalayaasha

- dhammaadyada qodobka (the endings of the article)
- dhammaad-tusmeedyada (demonstrative endings)
- dhammaad-lahaansheedyada (possessive endings)
- dhammaad-weydiimeedyada (interrogative endings)

## Qodobka

QAABABKA QODOBKA KELIDA	
DHEDDIG	LAB
-ta /b, f, g, j, n, r, s, sh/ ka dib kabta, maalinta, gabarta	-ka /b, d, dh, f, j, l, m, n, r, s, sh/ ka dib aqalka, dukaanka, wiilka
-da / ', c, d, h, i, kh, o, q, w, x, y/ ka dib mindida, qorraxda	-ga /aa, g, i, u, w, y/ ka dib tagsiga, dhurwaaga
-sha /l/ ka dib bisha, dhiisha	-ha /e, o/ ka dib tukaha, furaha
-a /dh/ ka dib gabadha	-a / ', c, h, kh, q, x/ ka dib gabadha

QAABABKA QODOBKA WADARTA	
DHEDDIG	LAB
	<p><b>-sha</b></p> <p><b>-ayaal</b> ka dib aabbayaal, aabbayaasha</p> <p><b>-al</b> ka dib, haddii uu salka ku jiro shaqal dheeri wiilal, wiilasha <b>iyo kuwo kale</b></p>
<p><b>-ka</b></p> <p><b>-ooyin</b> ka dib hooyooyin, hooyooyinka <b>iyo kuwo kale</b></p>	<p><b>-ka</b></p> <p>haddii uu salka ku jiro <b>hal alan</b> oo keliya miis-as, miisaska nim-an, nimanka <b>iyo kuwo kale</b></p>
<p><b>-ha</b></p> <p><b>-o</b> ka dib kabo, kabaha mindiyο, mindiyaha <b>iyo kuwo kale</b></p>	<p><b>-ha</b></p> <p><b>-o</b> ka dib, haddi uu salka ku jiro <b>hal alan</b> oo keliya jilb-o, jilbaha geed-o, geedaha <b>iyo kuwo kale</b></p>
	<p><b>-da</b></p> <p><b>-o</b> ka dib, haddi ay salka ku jiraan <b>laba alan</b> ama in ka badani cudur-ro, cudurrada yaxaas-yo, yaxaasyada <b>iyo kuwo kale</b></p>



## Dibgale-tusmeedyada

WAX LA YAQAAN	
<b>-kii</b> /b, d, dh, f, j, l, n, r, s, sh/ ka dib	<b>-tii</b> /b, f, g, j, l, n, r, s, / ka dib
aqalkii <b>iyo kuwo kale</b>	kabtii <b>iyo kuwo kale</b>
<b>-gii</b> /g, w, y, aa, i, u/ ka dib	<b>-dii</b> /c, d, h, kh, q, w, x, y, a, o, i/ ka dib
buuggii gurigii <b>iyo kuwo kale</b>	hooyadii, <b>iyo kuwo kale</b>
<b>-hii</b> /a, e, o/ ka dib	<b>-shii</b> /l/ ka dib
aabbihii <b>iyo kuwo kale</b>	bishii, <b>iyo kuwo kale</b>
<b>-ii</b> /c, h, kh, q, x/ ka dib	<b>-ii</b> /dh/ ka dib
rahii, tusbaxii <b>iyo kuwo kale</b>	gabadhii <b>iyo kuwo kale</b>

WAX U DHOW HADLAHA	
-kan (-kaan) -gan, -han, -an	-tan (-taan) -dan, -shan, -an
aqalka, dukaanka, wiilka	kabta, maalinta, gabarta

WAX KA FOG HADLAHA	
-kaas (-kaa)	-taas (-taa)
tagsigaas, dhurwaagaas	mindidaas, qorraxdaas

## Dibgale-lahaansheedyada

DIBGALAYAASHA BUUXA			
-kayga	-tayda	gurigayga	kabtayda
-kaaga	-taada		gacantayda
-kiisa	-tiisa		
-keeda	-teeda		
-kayaga	-tayada		
-keenna	-teenna		
-kiinna	-tiinna		
-kooda	-tooda		

DIBGALAYAASHA GAAGAABAN			
-kay	-tay	walaalkay	walaashay
-kaa	-taa	aabbahaa	hooyadaa
-kiis (-kii)	-tiis (-tii)	abtigiis	ayeeyadiis
-keed	-teed	adeerkeed	eeddadeed
-kayo	-tayo	saaxiibkayo	
-keen	-teen	waalidkeen	
-kiin	-tiin	iyo kuwo kale	
-kood	-tood		saaxiibaddood
			iyo kuwo kale

## Dibgale-weydiimeedyada

-kee	-tee
halkee? xaggee? kolkee? wakhtige? xillige?	sidee? taariikhdee?
-ma	
goorma? hadma? meelma?	

# Tiraalayaasha

---

*Kow, laba, saddex, afar, shan...*

Erayadani waa jiraalayaal.

*kowda, labada, saddexda...*

# Tiraalayaasha aan cayinnayn

---

*tobaneeyo, labaatameeyo, soddomeeyo, afartameeyo, kontomeeyo...*

Erayadani waa jiraalayaal.

*tobaneeyada*

tobaneeyo arday ah

labaatameeyo xxxx ah

Tiraale-weydiimeedyada

*immisa, meeqa, intee*

# Jagaalayaasha

---

(ama Tiro-taxaneedyada ???)

*Koowaad, labaad, saddexaad, afraad, shanaad...*

Erayadani waa sifooyin.

*guriga labaad, fasalka saddexaad*

# Sifooyinka

---

## Qaab wadareed

Qaab-wadareedka sifadu waa hal eray.

yar	yaryar
gaaban	gaagaaban
wanaagsan	wanwanaagsan
dheer	dhaadheer
weyn	waaweyn

# Magacuyaallada

---

Magacuyaallada ugu muhiimsani waa

**magacuyaal-qofeedyada**, tusaale ahaan: *aniga, aad, uu, iyada, la...*

**magacuyaal-tusmeedyada**, t.a.: *kan, taas, tii, kuwii, kuwa, ku, kuwo...*

**magacuyaal-lahansheedyada**, t.a.: *kayga, teeda, kurweenna, tooda...*

**magacuyaal-weydiimeedyada**, t.a.: *tee, kee, kuma, tuma, maxay, ayo...*

## Magacuyaal-qofeedyada

---

QOF	QAAB DHEER (Q. JIRAALÉED)	QAAB GAABAN	
		QAAB YEELE	QAAB LAYEELE
1D K.	<i>aniga</i>	<i>aan</i>	<i>i</i>
2D K.	<i>adiga</i>	<i>aad</i>	<i>ku</i>
3D K. LAB	<i>isaga</i> (asaga)	<i>uu</i>	
3D K. DHEDDIG	<i>iyada</i> (ayada)	<i>ay</i>	
1D W. SOOCA	<i>annaga</i>	<i>aan ~ aannu</i>	<i>na</i>
1D W. MIDEEYA	<i>innaga</i>	(aan) ~ <i>aynu</i>	<i>ina</i>
2D W.	<i>idinka</i>	<i>aad ~ aydin</i>	<i>idin</i>
3D W.	<i>iyága</i> (ayaga)	<i>ay</i>	
AAN QEEXNAYN		<i>la</i>	
QAAB CELIS			<i>is</i>

loo < \*la+u

noo < \*na+u

ii < \*i+u

idiin < \*idin+u

## Magacuyaallada gaaban ee yeelaha

---

Yeelaha weerahaas kore ku jiraa waa magacuyaallo yeele. Magacuyaallada yeele ee afka Soomaaliga waa siddeed:

aan, aannu, aynu, aad, aydin, uu, ay, la

Magacuyaalka 'la' macnihiisu waa in aanan qofka wax samaynaya aqoonin ama in aanan rabin in aan sheego qofka uu yeeluhu yahay.

Waa **la** kariyaa.

Waa **la** cunaa.

Weer Soomaaliyeed badanaa waxa ay leedahay laba yeele: midkoodu waa magacuyaal, yeelaha labaadna waa magac.

**Carruurtu** waa **ay** ordayaan.

**Wiilku** waa **uu** hurdaa.

**Anigu** waa **aan** qoslayaa.

**Macallimaddii** waa **ay** timid.

## Magacuyaallada gaaban ee layeelaha

---

Magacuyaalladan waxa loo adeegsan karaa kaalinta layeelaha ama tan falkaabka.

Magacuyaalladani waa layeele:

Cali ayaa **i** raacay.

Mukulaasha yari ma **na** tuugaysaa?

Magacuyaalladani waa falkaab:

Ma **ila** tartami kartaa?

sällskap > adverbial

Maxaa uu haramcadku **kuu** sheegayey?

mottagare > adverbial

## Magacuyaal-tusmeedyada

	KELI		WADAR
	LAB	DHEDDIG	
CAYIMAN	ka	ta	kuwa
AQOONSAN	kii	tii	kuwii
U DHOW	kan	tan	kuwan (kuwaan)
KA FOG	kaas / kaa	taas / taa	kuwaas / kuwaa

Tusaale ahaan:

*Ilayska dayaxu waa ka cad yahay **ka** qorraxda.* (Saynis 2, 2016)

*Isku beeg xarfaha waaweyn iyo **kuwa** yaryar.* (Af-Soomaali 2, 2016)

## Magacuyaal-lahaansheedyada

QOF	KELI		WADAR
	LAB	DHEDDIG	
1D K.	kayga	tayda	kuwayga
2D K.	kaaga	taada	kuwaaga
3D K. L.	kiisa	tiisa	kuwiisa
3D K. DH.	keeda	teeda	kuweeda
1D W. S.	kaayaga ~ kayaga	taayada ~ tayada	kuwayaga
1D W. M.	keenna	teenna	kuweenna
2D W.	kiinna	tiinna	kuwiinna
3D W.	kooda	tooda	kuwooda



## Magacuyaal-weydiimeedyada

	keli		wadar
	lab	dheddig	
	kee?	tee?	kuwee?
	kuma?	tuma?	kuwama?
	ayo?	maxay?	
qaab diiradeed	yaa?	maxaa?	

jiraalayaal (magacyo) weydiimeed:

immisa?, qofkee?, xaggee?, goorma?, goortee? iyo kuwo kale oo badan.

## Magacuyaallada aan cayinnayn

AAN CAYINNAYN	ku (koo)	tu (too)	kuwo
---------------	----------	----------	------

*Ninka la boqray hadduu xumaado, waa la ridi jiray, oo ku kale ayaa la boqri jiray. (Iftiinka Aqoonta, 1966)*

Is barbardhig:

aan cayinnayn: *ku kale, tu kale* (another one), *kuwo kale* (other ones)

cayiman: *ka kale, ta kale* (the other one), *kuwa kale* (the other ones)

## Jiraalayaal

**qof, ruux, cid, wax, meel** är substantiv, men används på samma sätt som sv/eng. pronomen, t.ex. någon, något, någonstans

# Qurubbada

---

## 1. Qurub-weereedyadu - waa laba nooc:

### b. qurubbada nooca weerta:

*waa, ma, má, ha, há, yaa, sow*

### t. qurub-diiradeedyada:

*waxa(a), ayaa, baa*

## 2. Qurub-jiheedyada:

*soo, sii, wada, kala*

## 3. Qurub-meeleedyada:

*ag, daba, dhex, dhow, dib, dul, hor, gadaal, kor...*

## Qurubyada nooca weerta

---

waa – jakat (positivt) påstående

eller en innehållsfråga med frågeord

*Iyadu **waa** ay huruddaa.*

*Kani **waa** maxay?*

má – nekat (negativt) påstående

*Anigu **ma** rabo.*

ma – fråga

*Kubbadda cagta **ma** ciyaartaa?*

Ø – uppmaning, order

*Orod!*

ha – förbud, varning

*Xarigga **ha** taaban!*

há – önskan, förhoppning

*Midkiin **ha** fuulo dameerka.*

## Qurubdiiradeedyada

---

Fokuspartiklarna lyfter fram en satsdel som man vill ge större uppmärksamhet.

**baa = ayaa** fokus ligger på ett ord direkt före partikeln

*Habeenkii **baa** roob weyni da'ay.*

*Habeenkii **ayaa** roob weyni da'ay.*

**maxaa** < \*maxay+baa

***Maxaa** aynu dabka uga baahan nahay?*

**yaa** < \*ayo+baa

***Yaa** leh gaarigaas?*

**waxa = waxaa**

fokus ligger på ett ord i slutet av satsen, efter predikatet

*Farxiya **waxa** ay aragtay **libaax**.*

*Lo'da **waxaa** raaci jirey **Bulshale**.*

## Qurub-jiheedyada

---

**soo** 

*Kalluumaysatadu waxa ay **soo** dabtaan kalluunka  
Ul dheer baa uu **soo** qaatay.*

**sii** 

*Maxaa uu libaaxu u **sii** daayay jiirkii?*

**wada** 

*Wiilka iyo ninku maxay ku **wada** hadleen?*

**kala** 

*Waxa ay u **kala** baxaan labo qaybood.*

## Qurub-meeleedyada

---

*ag, daba, dhex, dhow, dib, dul, hor, gadaal, kor...*

*khabarka baa ay ku dhex yaallaan, falka ka hor*

*Maryan waxa ay **dhex martay** kaynta.*

# Horyaalayaasha

---

(ama meeleyayaasha)

Horyaalayaasha afka Soomaaligu waa afar: **u, ku, ka, la**. Waxa ay ku dhex yaallaan khabarka, falka ka hor.

*Waxa uu **ka shaqeeyaa** dukaanka.*

## KU, KA, LA: horyaale ama magacuyaal?

---

Erayga **ku** waa **horyaale** ama **magacuyaal layeele** ama **magacuyaal aan cayinnayn**.

*Ku-da falka hortiisa yaalla oo codkac lihi waa horyaale.*

*Biyaha waxaan **ku** karsannaa cuntada. Libaax baa **ku** jira. Maxaa aad **ku** arki kartaa sawirka?*

*Ku-da aad erayga 'mid' u beddeli kartaa waa magacuyaal aan cayinnayn.*

*Waan **ku** jeclahay. Waan **ku** arkay. Waa aan **ku** raaci doonaa.*

*Ku-da aad erayga 'adiga' u dari kartaa waa magacuyaal layeele.*

***ku** kale*

Erayga **ka** waa **horyaale** ama **magacuyaal tusmeed**.

*Ka-da falka hortiisa yaalla oo codkac lihi waa horyaale*

*Erayo **ka** samee xarfahan.*

*Ka-da aad qaabka **kan** u beddeli kartaa waa magacuyaal.*

***Ka** labaad **la** hadal.*

Erayga **la** waa **horyaale** ama **magacuyaal yeele**.

*la-da falka hortiisa taalla oo codkac lihi waa horyaale*

*Waxa uu **la** kulmay Xasan. In yar intuuusan socon ayuu ninkii **la** kulmay wiil.*

*la-da codkac **la'** waa magacuyaal yeele ah*

*Cali waxa **la** siiyay shaqo. Qaarkood maalintii baa **la** arkaa, qaarna habeenkii.*

**la** först i en sammandragning är pronomen (sv. man)

**la** sist i en sammandragning är preposition (sv. med)

## KALA: qurub, horyaalayaal ama sifo?

---

Qurub

Horyaalayaasha *ka+la*:

Sifada *kale*:



# Iskudhafanayaasha

---

(ama xadaf ama iskudheehmid)

Iskudhafanayaasha waajibka ah

noo	< *na+u	for us, to us / för oss, till oss
ii	< *i+u	for me, to me / för mig, till mig
loogu	< la+u+ku / la+u+u	
maxaa?	< *maxay?+baa	vad? + partikel (fokus)
yaa?	< *ayo?+baa	vem? + partikel (fokus)

frivilliga sammandragningar

qurubweereed + magacuyaal yeele

wuxuu	= waxa uu	partikel (fokus) + <i>han</i>
waan	= waa aan	partikel (satstyp) + <i>jag</i>

## Iskudhafanayaasha falka ka hor

<b>la</b>	magacuyaalka yeelaha ah ee aan cayinnayn
<b>is, i, ku, na, ina, idin</b>	magacuyaallada gaaban ee layeelaha ah (MyLy)
<b>u, ku, ka, la</b>	horyaalayaasha
<b>ma</b>	qurub-diidmeedka

Erayga **kala** waa laba **horyaale** (xxx)  
ama **qurub jiheed** (xxx).

Erayga **ugu** waa laba **horyaale** (u+u ama u+ku) (xxx)  
ama **qurubka heerka ugu sarreeya** (*ugu weyn*).

Laba ama in ka badan ee erayada gaaban ee kor ku qoran waxa aynu isugu qornaa sidan: **Ge textempel med ovanliga kombinationer.**

	magac- uyaallo		horyaalayaal				q. diid.
	la	MyLy	u	ku	ka	la	ma
idiin		idin	u				
idiinka		idin	u		ka		
idiinkama		idin	u		ka		ma
idiinku		idin	u	ku			
idiinla		idin	u			la	
idiinma		idin	u				ma
idinka		idin			ka		
idinkaga		idin		ku	ka		
		idin			ka ka		
idinkagama		idin		ku	ka		ma
		idin			ka ka		ma
idinkala		idin			ka	la	
idinkalama		idin			ka	la	ma
idinku		idin		ku			
idinkula		idin		ku		la	
idinkulama		idin		ku		la	ma
idinkuma		idin		ku			ma
idinla		idin				la	

idinlama		idin				la	ma
idinma		idin					ma
iga		i			ka		
igaga		i		ku ku			
		i		ku	ka		
		i			ka ka		
igagama		i		ku ku			ma
		i		ku	ka		ma
		i			ka ka		ma
igala		i			ka	la	
igalama		i			ka	la	ma
igama		i			ka		ma
igu		i		ku			
igula		i		ku		la	
igulama		i		ku		la	ma
iguma		i		ku			ma
ii		i	u				
iiga		i	u		ka		
iigama		i	u		ka		ma
iigu		i	u u				
		i	u	ku			
iiguma		i	u u				ma
		i	u	ku			ma
iila		i	u			la	
iilama		i	u			la	ma
iima		i	u				ma
ila		i				la	
ilama		i				la	ma
inaga		ina			ka		
inagaga		ina		ku	ka		
		ina			ka ka		
inagagama		ina		ku	ka		ma
		ina			ka ka		ma
inagama		ina			ka		ma
inagu		ina		ku			
inaguma		ina		ku			ma
inala		ina				la	
inalama		ina				la	ma
inama		ina					ma
inoo		ina	u				

inooga		ina	u		ka		
inoogama		ina	u		ka		ma
inoogu		ina	u	ku			
inooguma		ina	u	ku			ma
inoola		ina	u			la	
inoolama		ina	u			la	ma
inooma		ina	u				ma
isaga		is	u		ka		
isagu = isugu		is	u	ku			
iska		is			ka		
iskama		is			ka		ma
isku		is		ku			
iskuma		is		ku			ma
isla		is				la	
islama		is				la	ma
isu		is	u				
isugu		is	u	ku			
isuma		is	u				ma
kaa		ku			ka		
kaaga		ku	u u				
		ku	u		ka		
		ku		ku (?)	ka		
kagaga (?)		ku		ku ku			
		ku			ka ka		
kaagama		ku	u		ka		ma
		ku			ka ka		ma
kaala		ku			ka	la	
kaalama		ku			ka	la	ma
kaama		ku			ka		ma
kaga				ku ku			
				ku	ka		
					ka ka		
kagama				ku ku			ma
				ku	ka		ma
					ka ka		ma
kala					ka	la	
kalama					ka	la	ma
kugu		ku		ku			
kugula		ku		ku		la	
kugulama		ku		ku		la	ma

kuguma		ku		ku			ma
kula		ku				la	
kulama		ku				la	ma
kuu		ku	u				
kuugu		ku	u	ku			
kuuguma		ku	u	ku			ma
kuula		ku	u			la	
kuulama		ku	u			la	ma
kuuma		ku	u				ma
laga	la				ka		
lagaga	la			ku	ka		
	la				ka ka		
lagala	la				ka	la	
lagalama	la				ka	la	ma
lagama	la				ka		ma
lagu	la	ku					
	la			ku			
lagula	la	ku				la	
	la			ku		la	
lagulama	la	ku				la	ma
	la			ku		la	ma
laguma	la	ku					ma
	la			ku			ma
la ii	la	i	u				
la iima	la	i	u				ma
lala	la					la	
lalama	la					la	ma
lama	la						ma
						la	ma
lay (la i)	la	i					
layma (la ima)	la	i					ma
layga (la iga)	la	i			ka		
laygaga (la igaga)	la	i		ku ku			
	la	i		ku	ka		
	la	i			ka ka		
laygu (la igu)	la	i		ku			
lays (la is)	la	is					
layska (la iska)	la	is			ka		
layskaga (la iskaga)	la	is		ku ku			
	la	is		ku	ka		

	la	is			ka ka		
layskagama	la	is		ku ku			ma
(la iskagama)	la	is		ku	ka		ma
	la	is			ka ka		ma
layskama (la iskama)	la	is			ka		ma
laysku (la isku)	la	is		ku			
layskuma (la iskuma)	la	is		ku			ma
laysla (la isla)	la	is				la	
layslama (la islama)	la	is				la	ma
laysu (la isu)	la	is	u				
laysuma (la isuma)	la	is	u				ma
loo	la		u				
looga	la		u		ga		
loogama	la		u		ga		ma
loogu	la		u u				
			u	ku			
looguma	la		u u				ma
			u	ku			ma
loola	la		u			la	
looma	la		u				ma
naga		na			ka		
nagaga		na		ku	ka		
		na			ka ka		
nagagama		na		ku	ka		ma
		na			ka ka		ma
nagala		na			ka	la	
nagalama		na			ka	la	ma
nagama		na			ka		ma
nagu		na		ku			
nagula		na		ku		la	
nagulama		na		ku		la	ma
naguma		na		ku			ma
nala	la	na					
		na				la	
nalama	la	na					ma
		na				la	ma
nama		na					ma
noo		na	u				
nooga		na	u		ka		
noogama		na	u		ka		ma

noogu		na	u	ku			
nooguma		na	u	ku			ma
noola		na	u			la	
noolama		na	u			la	ma
nooma		na	u				ma
uga			u		ka		
ugama			u		ka		ma
ugu			u u				
			u	ku			
uguma			u u				ma
			u	ku			ma
ugala			u		ka	la	
ula			u			la	
ulama			u			la	ma

## Xiriiriyayaasha

---

**Oo, ee** har mǎnga olika funktioner.

Mellan tvǎ satser.

*Ninkii iyo dameerkii ayaa isa soo raacay oo waxay aadeen duurkii...*

*Ilma nool ma dhalo ee wuxuu dhalaa ukun...*

Mellan ett substantiv och ett attribut.

*Dayrtii dhowayd afartan kiintaal oo galley ah baa ii go'day.*

*Wuxuu isu maraa labadaa gobol ee Jubbada Sare iyo Jubbada Hoose...*

**Oo** anvǎnds ocksǎ mellan tvǎ verb och mellan tvǎ adjektiv.

*Wankii ayaa baqay oo cararay.*

*Erayadan far fiican oo yaryar ku qor.*

**Iyo** anvǎnds mellan substantiv och mellan bisatser.

*Hilib iyo bariis baan cunay.*

*Barayaashu waxa ay carruurta ka caawiyaan in ay wax akhriyaan iyo in ay fahmaan wax badan oo ku qoran buugaagta .*

Xiriiriyaha **in** waxa aynu ku bilaabnaa weer dhimman.

*Dadku guryaha waxa uu u dhistaa **in** ay ku seexdaan.*

Xiriiriyayaasha **na, se, laakiin, hase yeeshee, maadaama, waayo** waxa aynu ku adeegsannaa laba weer-madaxeed<sup>1</sup> dhexdooda.

*Anigu waan weyn ahay, adiguna waad yar tahay.*

*Jiilaalkii maalintu way kulushahay, habeenkuse wuu qabow yahay.*

*Si gaar ah ayuu u ciyaarayaa, **laakiin** si fiican buu u ciyaarayaa.*

*Dugsigii waa la furay, **hase yeeshee** casharradii lama bilaabin.*

***Maadaama** geeduhu inoo leeyihiin waxtarkaas badan waa in aan dhowrnaa.*

*Ha tegin hadda, **waayo** waa madow.*

**Mise** används i frågor där två alternativ utesluter varandra.

*Ma run baa **mise** waa been?*

*Gurigiinna ma waxa aad ku fariisataan kuraasi **mise** dermooyin?*

**Ama** används i alla andra typer av satser.

*Ma maqashay sheeko kale oo ku saabsan diiq **ama** dawaco?*

*Qofkii buka **ama** qofkii socdaal ah waa dhaafi karaa Soonka.*

---

<sup>1</sup> ama 'laba weerood oo aasaasi ah'



# FALKA

---

Falku waxa uu muujiyaa wakhti. Nawxe ahaan wakhtiga la yiraahdaa **ammin**.

## Ammin

---

Labada ammin ee ugu muhiimsan waa **joogto** iyo **tagto**.

**-aa** iyo **-aan** waa dibkabayaasha amminka joogtada.

**-ay** iyo **-een** waa dibkabayaasha amminka tagtada.

JOOGTO	-aa	hees <b>aa</b>
	-aan	hees <b>aan</b>
TAGTO	-ay	hees <b>ay</b>
	-een	hees <b>een</b>

## Muuqaal

---

Qaababka socotada ah dhammaantood waxa ay leeyihiin dibkabaha **-ay-**.

Qaabka **fudud** iyo qaabka **socotada** ahi waa laba **muuqaal** ee falka.

**-ay-** waa dibkabaha muuqaalka socotada ah.

	MUUQAAL	
	FUDUD	SOCOTO
AMMIN		
JOOGTO	heesaa	hees <b>ay</b> aa
	heesaan	hees <b>ay</b> aan
TAGTO	heesay	hees <b>ay</b> ay
	heeseen	hees <b>ay</b> een

## Cayn

Sida magacuyaallada oo kale (isaga, iyada) falalku waxay muujinayaan laba caymood: **lab** iyo **dheddig**. Qaababka dheddigga ah waxa ay leeyihiin dibkabaha **-t-** ama **-s-**.

	FUDUD	SOCOTO
JOOGTO LAB	waa uu heesaa	waa uu heesayaa
DHEDDIG	waa ay heestaa	waa ay heesaysaa
TAGTO LAB	waa uu heesay	waa uu heesayay
DHEDDIG	waa ay heestay	waa ay heesaysay

## Qof

Falalku waxa ay leeyihiin saddex qaab qofeed.

Qofka 1aad waa qofka hadlaya (ama qoraya). Waa **aniga**.

Qofka 2aad waa qofka dhegaysanaya (ama akhrinaya). Waa **adiga**.

Qofka 3aad waa qofkii ama shaygii laga hadlaya. Waa **isaga** ama **iyada**.

**-t-** ama **-s-** waa dibkabayaasha qofka labaad iyo qaabka dheddigga ah ee qofka saddexaad.

	FUDUD	SOCOTO
JOOGTO QOFKA 1AAD	waa <b>aan</b> heesaa	waa <b>aan</b> heesayaa
QOFKA 2AAD	waa <b>aad</b> heestaa	waa <b>aad</b> heesaysaa
QOFKA 3AAD	waa <b>uu</b> heesaa	waa <b>uu</b> heesayaa
	waa <b>ay</b> heestaa	waa <b>ay</b> heesaysaa
TAGTO QOFKA 1AAD	waa <b>aan</b> heesay	waa <b>aan</b> heesayay
QOFKA 2AAD	waa <b>aad</b> heestay	waa <b>aad</b> heesaysay
QOFKA 3AAD	waa <b>uu</b> heesay	waa <b>uu</b> heesayay
	waa <b>ay</b> heestay	waa <b>ay</b> heesaysay

# Tiro

Falalku waxa ay leeyihiin laba tiro: **keli** iyo **wadar**.

**-n-** waa dibkabaha wadarta.

	KELI	WADAR
QOFKA 1AAD JOOGTO QOFKA 2AAD FUDUD QOFKA 3AAD	waa aan heesaa waa aad heestaa waa uu heesaa waa ay heestaa	waa aan heesnaa waa aad heestaan waa ay heesaan
QOFKA 1AAD JOOGTO QOFKA 2AAD SOCOTO QOFKA 3AAD	waa aan heesayaa waa aad heesaysaa waa uu heesayaa waa ay heesaysaa	waa aan heesaynaa waa aad heesaysaan waa ay heesayaan
QOFKA 1AAD TAGTO QOFKA 2AAD FUDUD QOFKA 3AAD	waa aan heesay waa aad heestay waa uu heesay waa ay heestay	waa aan heesnay waa aad heesteen waa ay heeseen
QOFKA 1AAD TAGTO QOFKA 2AAD SOCOTO QOFKA 3AAD	waa aan heesayay waa aad heesaysay waa uu heesayay waa ay heesaysay	waa aan heesaynay waa aad heesayseen waa ay heesayeen

## Muuqaalka saddexaad

Amminka **tagtadu** waxa uu leeyahay **muuqaal** saddexaad oo la yiraahdaa **caadaley**.

Amminka joogtadu waxa uu leeyahay laba muuqaal oo keliya.

	FUDUD	SOCOTO	CAADALEY
TAGTO	waa aan heesay waa aad heestay waa uu heesay waa ay heestay waa aan heesnay waa aad heesteen waa ay heeseen	waa aan heesayay waa aad heesaysay waa uu heesayay waa ay heesaysay waa aan heesaynay waa aad heesayseen waa ay heesayeen	waa aan heesi jiray waa aad heesi jirtay waa uu heesi jiray waa ay heesi jirtay waa aan heesi jiray waa aad heesi jiray waa ay heesi jireen
JOOGTO	waa aan heesaa waa aad heestaa waa uu heesaa waa ay heestaa waa aan heesnaa waa aad heestaan waa ay heesaan	waa aan heesayaa waa aad heesaysaa waa uu heesayaa waa ay heesaysaa waa aan heesaynaa waa aad heesaysaan waa ay heesayaan	

## Amminka saddexaad

**Amminka** saddexaad ee falka oo **timaaddo** la yiraahdaa, muuqaallo kala duwan ma laha.

TIMAADDO	waa aan hees-i doon-aa waa aad hees-i doon-taa waa uu hees-i doon-aa waa ay hees-i doon-taa waa aan hees-i doon-naa waa aad hees-i doon-taan waa ay hees-i doon-aan
----------	---

# Masdar iyo falkaaliye

---

*Infinitive and auxiliary – Infinitiv och hjälpverb*

Qaabka **heesi** ee timaaddada waxa la yiraahdaa **masdar**. Falka **doonaa** waa **falkaaliye** amminka timaaddada, **heesi**-na waa falmadaxeedka.

Qaabka masdarka waxa la isticmaalaa falkaaliyayaasha oo dhan ka hor.

heesi doonaa

heesi jiray

heesi lahaa

heesi karaa

heesi rabaa

heesi waayaa

Falalka **doonaa, jiray, lahaa, karaa, waayaa, rabaa, gaaraa/gaadhaa, la'yahay** waa **falkaaliyayaal**.

Qaabka masdarka ee falalka qaarkood waxa uu leeyahay dibkabaha **-i**.

Falalka qaarkood kale waxa ay leeyihiin dibkabaha **-n**.

isticmaali karaa

tusi lahaa

samayn karaa

siin jiray

guursan doonaa

# Hab

---

Dhammaan qaababka kor ku xusan waa qaabab **habka dhabta** (hab guud, hab ebyoon, habka hubaalka, habka runta; eng. indicative, sv. indikativ). Qaababkii habka guud waxa lagu hadlaa dhacdooyin dhab ama xaqiiq ah.

Habkan guud mooyaane falalka Soomaaligu waxa ay leeyihiin saddex hab oo kale: **madhacdo**, **shardiley** iyo **amar**.

## hababka

dhab	indikativ	(waa, ma?) heesaa, heesay, heesi doonaa
madhacdo	konjunktiv	(ma, inuu) heeso, heesin, heesi doono
shardiley	konditionalis	heesi lahaa
amar	imperativ	hees!, heesa!

# Qaababka Madhacdada

*The Subjunctive Forms – Konjunktivens former*

Qaababka **habka madhacdada** (ama **habka dhimman**) waxa lagu hadlaa dhacdooyin aan dhab ama xaqiiq ahayn.

**-o, -áan** iyo **-id** waa dibkabayaasha madhacdada joogtada iyo timaaddada ah.

**-in, -n, -nin** waa dibkabaha madhacdada tagtada ah.

	FUDUD	SOCOTO	CAADALEY
TAGTO	ma heesin	ma heesayn(in)	ma heesi jirin
JOOGTO	1SG ma heeso 2SG ma heesto / heestid 3SG ma heeso 3SG ma heesto 1PL ma heesno 2PL ma heestáan 3PL ma heesáan	ma heesayo ma heesayso / -sid ma heesayo ma heesayso ma heesayno ma heesaysáan ma heesayáan	
TIMAADDO	ma heesi doono ma heesi doonto / -tid ma heesi doono ma heesi doonto ma heesi doonno ma heesi doontáan ma heesi doonáan		

Isla qaabkan ee **madhacdada** ah waxa lagu istimaalaa weerooyin dhimman.

*Waxaan rabaa in ay heesto heestaas.*

Sidoo kale madhacdada waxa lagu isticmaalaa weerooyin talo ama rajo ah.

*Aan heesno heestaas. Ha heesto heestaas.*

## Madhacdada Darajada 2aad

*The Subjunctive of the Second Degree – Andra gradens konjunktiven*

**-in, -n, -nin** waa dibkabaha madhacdada darajada labaad.

	FUDUD	SOCOTO	CAADALEY
TAGTO	aan heesin	aan heesayn(in)	aan heesi jirin
JOOGTO	aan heesin	aan heesayn(in)	
TIMAAD	aan heesi doonin		

Qaabkan **madhacdada** darajada labaad waxa lagu isticmaalaa

- weerooyin dhimman ee diidmo,

*Waxaan rabaa in aanay heesin heestaas.*

*Waxaan rabaa in aysan heesin heestaas.*

- weerooyin diidmo ah ee jiraale diiradaysan ku jira,

*Xayawaannadan kuwee ayaa aan samaysan hoy?*

*Yaan heesaynin? – Cali baan heesaynin.*

- weer-amareedyada diidmada ah (ka reebidda) iyo

*Ha heesin heestaas.*

- weer-rajeedyada diidmada ah.



*Yaanu heesin heestaas.*

## Qaabdhiska Shardileyda

---

*The Conditional Construction – Konditionalisens konstruktion*

**Shardileyda** waa hab wax ka sheegaya shuruud. Qaabka shardileydu waxa uu ka kooban yahay masdarka falka madaxeed iyo falkaaliyaha **lahaa**.

SHARDILEY
waa aan hees-i lah-aa
waa aad hees-i lah-ayd
waa uu hees-i lah-aa
waa ay hees-i lah-ayd
waa aan hees-i lah-ayn
waa aad hees-i lah-ayseen
waa ay hees-i lah-aayeen

*Haddii uu aabbahaa joogi lahaa wuu kugu farxi lahaa.*

# Qaababka Amarka

---

*The Imperative Forms – Imperativens former*

**Amarka** waa qaabka falka ee cid lagu farayo in ay hawl fuliso. Qaabka amarka ee keliga ahi **dibkabe ma laha** ama waxa uu leeyahay dibkabaha **-o**.

hees!    cun!    eeg!  
sii!    samee!    fiiri!  
bar-o!    soc-o!    guurs-o!

Qaabka amarka ee wadartu...

shibbane ka dib waxa uu leeyahay dibkabaha **-a**.

hees!    cun!    hees-a!    cun-a!

shaqal ka dib waxa uu leeyahay dibkabaha **-ya**.

sii!    fiiri!    samee!    sii-ya!    fiiri-ya!    samee-ya!

Shaqalka **-o** ee qaabka keliga ah meeshiisa waxa uu leeyahay dibkabaha **-ta, -da** ama **-ada**.

bar-o!                    bar-ta!  
soc-o!                    soc-da!  
guurs-o!                  guurs-ada!

## Saddexda kooxood ee falalka

Falalku waxa ay u qaybsamaan saddex kooxood (ama isrogrog).

	Kooxda 1aad	Kooxda 2aad	Kooxda 3aad
SALKU WUXUU KU DHAMMAADAA:	shibbane	-i/-ee	-t/-d/-ad/-at
AMAR	keli: shibbane wadar: <b>-a</b>	keli: shaqal wadar: <b>-ya</b>	keli: <b>-o</b> w.: <b>-ta, -(a)da</b>
	hees heesa	sii samee siiya	baro barta
MASDAR	-i	-n	-an
	heesi (doonaa)	siin (doonaa)	baran (doonaa)
MAGAC FALEED	-id	-n	-asho
	heesid -da	siin -ta	barasho

## Kooxda 3aad

Qaabka dheddigga ah ee qofka 3aad **had iyo jeer** waxa ku jira xarfaha /at/. (FG! noq**o**taa, soc**o**taa)

Qaabka labka ah ee qofka 3aad waxa ku jira xarfka /t/ ama /d/ ama – laba shibbane dabadood – xarfaha /ad/.

	FUDUD	FUDUD	FUDUD
TAGTO	waa aan bart <b>ay</b> waa aad bar <b>at</b> ay waa uu bart <b>ay</b> waa ay bar <b>at</b> ay waa aan bar <b>ann</b> ay waa aad bar <b>ate</b> en waa ay bar <b>te</b> en	waa aan booq <b>d</b> ay waa aad booq <b>at</b> ay waa uu booq <b>d</b> ay waa ay booq <b>at</b> ay waa aan booq <b>ann</b> ay waa aad booq <b>ate</b> en waa ay booq <b>d</b> een	waa aan raads <b>ad</b> ay waa aad raads <b>at</b> ay waa uu raads <b>ad</b> ay waa ay raads <b>at</b> ay waa aan raads <b>ann</b> ay waa aad raads <b>ate</b> en waa ay raads <b>ade</b> en
JOOGTO	waa aan bart <b>aa</b> waa aad bar <b>ata</b> a waa uu bart <b>aa</b> waa ay bar <b>ata</b> a waa aan bar <b>anna</b> a waa aad bar <b>ata</b> an waa ay bart <b>aa</b> n	waa aan booq <b>d</b> aa waa aad booq <b>ata</b> a waa uu booq <b>d</b> aa waa ay booq <b>ata</b> a waa aan booq <b>anna</b> a waa aad booq <b>ata</b> an waa ay booq <b>d</b> aan	waa aan raads <b>ada</b> a waa aad raads <b>ata</b> a waa uu raads <b>ada</b> a waa ay raads <b>ata</b> a waa aan raads <b>anna</b> a waa aad raads <b>ata</b> an waa ay raads <b>ada</b> an
AMAR	bar <b>o</b> bart <b>a</b>	booq <b>o</b> booq <b>d</b> a	raads <b>o</b> raads <b>ada</b>
TIMAADDO	bar <b>an</b> doonaa bar <b>an</b> doontaa	booq <b>an</b> doonaa booq <b>an</b> doontaa	raads <b>an</b> doonaa raads <b>an</b> doontaa

## Sifo + falka 'yahay'

	FUDUD
TAGTO	waa aan wanaagsanaa < ahaa
	waa aad wanaagsanayd < ahayd
	waa uu wanaagsanaa < ahaa
	waa ay wanaagsanayd < ahayd
	waa aan wanaagsanayn < ahayn
	waa aad wanaagsanaydeen < ahaydeen
	waa ay wanaagsanaayeen < ahaayeen
JOOGTO	waa aan wanaagsan ahay / wanaagsanahay
	waa aad wanaagsan tahay / wanaagsantahay
	waa uu wanaagsan yahay / wanaagsanyahay
	waa ay wanaagsan tahay / wanaagsantahay
	waa aan wanaagsan nahay / wanaagsannahay
	waa aad wanaagsan tihiin / wanaagsantihiin
	waa ay wanaagsan yihiin / wanaagsanyihiin

FG!

badan badnaa, badnayd

fiican fiicnaa, fiicnayd

cusub cusbaa, cusbayd

culus cuslaa, cuslayd

adag adkaa, adkayd

LAB

jecel yahay / jecelyahay

nool yahay / noolyahay

dhow yahay / dhowyahay

DHEDDIG

jeceshahay (jecel+tahay > sh)

nooshahay

dhowdahay (dhow+tahay > wd)

## Sifo + falka 'noqdaa'

---

	FUDUD
TAGTO	<p>waa aan wanaagsanaaday</p> <p>waa aad wanaagsanaatay</p> <p>waa uu wanaagsanaaday</p> <p>waa ay wanaagsanaatay</p> <p>waa aan wanaagsanaannay</p> <p>waa aad wanaagsanaateen</p> <p>waa ay wanaagsanaadeen</p>
JOOGTO	<p>waa aan wanaagsanaadaa</p> <p>waa aad wanaagsanaataa</p> <p>waa uu wanaagsanaadaa</p> <p>waa ay wanaagsanaataa</p> <p>waa aan wanaagsanaannaa</p> <p>waa aad wanaagsanaataan</p> <p>waa ay wanaagsanaadaan</p>
AMAR	<p>wanaagsanow</p> <p>wanaagsanaada</p>
TIMAADDO	<p>wanaagsanaan doonaa</p> <p>wanaagsanaan dootaa</p>

## Sifo-faleedyada

---

### FAL JOOGTO AH

qoraa  
beeraa  
furaa  
degaa

kariyaa  
jabiyaa

### SIFO FALEED

-an

qor**an** (yahay)  
beer**an** (yahay)  
fur**an** (yahay)  
de**ggan** (yahay)

-san

kar**san** (yahay)  
jab**san** (yahay)

## Sifooyin caadi ah

### MAGAC

qurux -da  
wanaag -ga

### SIFO

qurux**san**  
wanaag**san**

# Falalka aan caadiga ahayn

## YAHAY

		QAAB DIIDMO	QAAB GAABAN
JOOGTO	1k. ahay 2k. <b>t</b> ahay 3k.l. <b>y</b> ahay 3k.dh. <b>t</b> ahay 1w. <b>n</b> ahay 2w. <b>t</b> ihiin 3w. <b>y</b> ihiin	1k. ma ihi (ahi) 2k. ma <b>t</b> ihid 3k.l. ma aha 3k.dh. ma aha 1w. ma <b>n</b> ihin (ihin) 2w. ma <b>t</b> ihin / ihidin 3w. ma aha	ah
TAGTO	1k. ahaa 2k. ahayd 3k.l. ahaa 3k.dh. ahayd 1w. ahayn 2w. ahaydeen 3w. ahaayeen	ma ahayn	
AMAR	ahow ahaada		
MASDAR	ahaan		



## LEEYAHAY

		QAAB DIIDMO	QAAB GAABAN
JOOGTO	1k. leeyahay 2k. leedahay 3k.l. leeyahay 3k.dh. leedahay 1w. leenahay 2w. leedihiin 3w. leeyihiin	1k. ma lihi 2k. ma lihid 3k.l. ma laha 3k.dh. ma laha 1w. ma lihin 2w. ma lihidin 3w. ma laha	leh
TAGTO	1k. lahaa 2k. lahayd 3k.l. lahaa 3k.dh. lahayd 1w. lahayn 2w. lahaydeen 3w. lahaayeen	ma lahayn	
AMAR	lahow lahaada		
MASDAR	lahaan		

## YAALLAA

JOOGTO	1k.	aallaa / aal
	2k.	taallaa / taal
	3k.l.	yaallaa / yaal
	3k.dh.	taallaa / taal
	1w.	naal <sup>n</sup> aa / naallaa / naal
	2w.	taallaan (taalliin)
	3w.	yaallaan (yaalliin)
TAGTO	1k.	aallay / iil / iillay
	2k.	taallay / tiil / tiillay
	3k.l.	yaallay / yiil / yiillay
	3k.dh.	taallay / tiil / tiillay
	1w.	naallay / niil / niillay
	2w.	taalleen / tiilleen
	3w.	yaalleen / yiilleen
AMAR	(aal)	
	(aalla)	
MASDAR	oolli (aalli)	

## YAQAANNAA

JOOGTO	1k.	aqaannaa	/ aqaan
	2k.	taqaannaa	/ taqaan
	3k.l.	yaqaannaa	/ yaqaan
	3k.dh.	taqaannaa	/ taqaan
	1w.	naqaannaa	/ naqaan
	2w.	taqaannaan	/ taqaanniin
	3w.	yaqaannaan	/ yaqaanniin
TAGTO	1k.	aqaannay	/ iqiin / iqiinnay
	2k.	taqaannay	/ tiqiin / tiqiinnay
	3k.l.	yaqaannay	/ yiqiin / yiqiinnay
	3k.dh.	taqaannay	/ tiqiin / tiqiinnay
	1w.	naqaannay	/ niqiin / niqiinnay
	2w.	taqaanneen	/ tiqiinneen
	3w.	yaqaanneen	/ yiqiinneen
AMAR		(aqow)	
		(aqaada)	
MASDAR		aqoon	

## YIMAADDAA

JOOGTO	1k. imaaddaa 2k. timaaddaa 3k.l. yimaaddaa 3k.dh. timaaddaa 1w. nimaaddaa 2w. timaaddaan 3w. yimaaddaan
TAGTO	1k. imid / imi 2k. timid / timi 3k.l. yimid / yimi 3k.dh. timid / timi 1w. nimid / nimi 2w. timaaddeen 3w. yimaaddeen
AMAR	kaalay / imow kaalaya / imaada
MASDAR	iman / imaan
SOCOTO	imanayaa / imaanayaa imanaysaa / imaanaysaa imanayay / imaanayay imanaysay / imaanaysay

## YIRAAHDA

JOOGTO	1k.	iraahdaa	/ idhaahdaa
	2k.	tiraahdaa	/ tidhaahdaa
	3k.l.	yiraahdaa	/ yidhaahdaa
	3k.dh.	tiraahdaa	/ tidhaahdaa
	1w.	niraahnaa	/ nidhaahnaa
	2w.	tiraahdaan	/ tidhaahdaan
	3w.	yiraahdaan	/ yidhaahdaan
TAGTO	1k.	iri	/ idhi
	2k.	tiri	/ tidhi
	3k.l.	yiri	/ yidhi
	3k.dh.	tiri	/ tidhi
	1w.	niri	/ nidhi
	2w.	tiraahdeen	/ tidhaahdeen
	3w.	yiraahdeen	/ yidhaadheen
AMAR	dheh dhaha		
MASDAR	oran / odhan		
SOCOTO	oranayaa / odhanayaa oranaysaa / odhanaysaa oranayay / odhanayay oranaysay / odhanaysay		

# Abuuridda falalka

---

## Abuuridda falalka dibgale la'aan

Jiraalaha iyo falku waxa ay leeyihin bu' isku mid ah.

JIRAALE	FAL	
beer-ta	beer-aa	
ciyaar-ta	ciyaar-aa	
hees-ta	hees-aa	
saf-ka	saf-aa	
tartan-ka	tartam-aa, tartan-taa	(m ~ n)

## Dhammaadka -taa/-daa, -ataa, -anayaa

(Auto-bene-factive verbs; Falal isuroone ah (??))

Kooxda 3aad

Yeeluhu hawsha naftiisa ayaa uu isu qabanayaa.

beeraa, beerayaa	beertaa,	beerataa,	beeranayaa
baraa, barayaa	bartaa,	barataa,	baranayaa
akhriyaa, akhrinayaa	akhristaa,	akhrisataa,	akhrisanayaa
fiiriyaa, fiirinayaa	fiirsadaa,	fiirsataa,	fiirsanayaa
iibiyaa, iibinayaa	iibsadaa,	iibsataa,	iibsanayaa
joojiyaa, joojinayaa	(g ~ j) joogsadaa,	joogsataa,	joogsanayaa
kariyaa, karinayaa	karsadaa,	karsataa,	karsanayaa
kaaliyaa, kaalinayaa	(l ~ sh) kaashadaa,	kaashataa,	kaashanayaa
xannaanee!	xannaaneyso!		
dhis !	dhis!		
akhri!	akhriso!		
bar!	baro!		



haleelaa, haleelayaa  
socdaa, soconayaa

haleel**si**iyaa, haleel**si**isaa, haleel**si**inayaa  
socod**si**iyaa, socod**si**isaa, socod**si**inayaa

*Faadumo carruurta ayaa ay ciyaarsiisay.  
Maxaa socodsiiyey doonnidii shiraaca ahayd?*

## Dhammaadka -iyaa, -isaa, -inayaa

FAL MAGUDBE

aadaa, aadayaa  
buuxaa, buuxayaa  
dhoofaa, dhoofayaa  
guuraa, guurayaa  
karaa, karayaa  
maraa, marayaa  
qalloocaa, qalloocayaa  
uraa, urayaa  
jabaa, jabayaa  
galaa, galayaa  
baxaa, baxayaa  
dhaca, dhacayaa

FAL GUDBE

aaddiyaa, aaddinayaa  
buuxiyaa, buuxinayaa  
dhoofi**y**aa, dhoofi**n**ayaa  
guurinyaa, guurinayaa  
kari**y**aa, kari**n**ayaa  
mari**y**aa, mari**n**ayaa  
qallooci**y**aa, qallooci**n**ayaa  
uriyaa, urinayaa  
jeb**i**yaa, jeb**i**nayaa (a > e)  
gel**i**yaa, gel**i**nayaa  
bix**i**yaa, bix**i**nayaa (a > i)  
dhici**y**aa, dhici**n**ayaa

JIRAALE

kulayl  
nadiif  
qabow

FAL GUDBE

kulayli**y**aa, kulayli**n**ayaa  
nadiifi**y**aa, nadiifi**n**ayaa  
qabooji**y**aa, qabooji**n**ayaa (w ~ j)

**-iyaa** ama **-shaa**, t.a.  
ururiyaa ~ ururshaa



## Dhammaadka -eeyaa, -aysaa, -aynayaa

JIRAALE	FAL MAGUDBE
casho	cash <b>ee</b> yaa, cash <b>ay</b> nayaa
cunto	cunt <b>ee</b> yaa, cunt <b>ay</b> nayaa

*Bisaduhu maxay habeenkii ku casheeyeen?*

JIRAALE	FAL GUDBE
qiime	qiim <b>ee</b> yaa, qiim <b>ay</b> nayaa
sonkor	sonkor <b>ee</b> yaa, sonkor <b>ay</b> nayaa
wasakh	wasakh <b>ee</b> yaa, wasakh <b>ay</b> nayaa

SIFO	FAL GUDBE	
adag	adk <b>ee</b> yaa, adk <b>ay</b> nayaa	(ee ~ ay)
cad	cadd <b>ee</b> yaa, cadd <b>ay</b> nayaa	
dheer	dheer <b>ee</b> yaa, dheer <b>ay</b> nayaa	
fog	fog <b>ee</b> yaa, fog <b>ay</b> nayaa	
kulul	kulul <b>ee</b> yaa, kulul <b>ay</b> nayaa	
fudud	fudud <b>ee</b> yaa, fudud <b>ay</b> nayaa	
weyn	weyn <b>ee</b> yaa, weyn <b>ay</b> nayaa	
yar	yar <b>ee</b> yaa, yar <b>ay</b> nayaa	

*Fallaaraha qorraxdu waxa ay kululeeyaan biyaha dhulka dul yaalla.*

## Dhammaadka -oobaa, -owdaa, -oobayaa

### JIRAALÉ

baraf

biyo

col

duug

oday

tuug

wasakh

### FAL MAGUDBE

baraf**oob**aa, baraf**ow**daa, baraf**oob**ayaa

biy**oob**aa, biy**ow**daa, biy**oob**ayaa

coll**oob**aa, coll**ow**daa, coll**oob**ayaa

duug**oob**aa, duug**ow**daa, duug**oob**ayaa

oday**oob**aa, oday**ow**daa, oday**oob**ayaa

tuug**oob**aa, tuug**ow**daa, tuug**oob**ayaa

wasakh**oob**aa, wasakh**ow**daa, wasakh**oob**ayaa

gabow

run

sifo

xor

gaboobaa

rumoobaa

sifoobaa

xoroobaa

## Dhammaadka -oodaa, -ootaa, -oonayaa

### JIRAALÉ AAN MUUQAN

caro

cadho

cidlo

dhib, dhibaato

gaajo

### FAL MAGUDBE

car**ood**aa, car**oot**aa, car**oon**ayaa

cadh**ood**aa, cadh**oot**aa, cadh**oon**ayaa

cidl**ood**aa, cidl**oot**aa, cidl**oon**ayaa

dhib**t**oodaa, dhib**t**ootaa, dhib**t**oonayaa

gaaj**ood**aa, gaaj**oot**aa, gaaj**oon**ayaa

## Dhammaadka -aadaa, -aataa, -aanayaa

### SIFO

adag

dheer

kulul

ladan

### FAL MAGUDBE

adk**aad**aa, adk**aan**ayaa

dheer**aad**aa, dheer**aan**ayaa

kulul**aad**aa, kulul**aan**ayaa

ladn**aad**aa, ladn**aan**ayaa

# Abuuridda jiraalayaasha

---

## Jiraale faleed

FAL	JIRAALE FALEED	
	QAAB SALEED   -id, -is, -in, -asho, -aan, -niin, -tin...	
abuuraa	abuur	abuur <b>id</b>
digaa		dig <b>id</b> , dig <b>niin</b>
boodaa		bood <b>id</b> , bood <b>is</b> , boot <b>in</b>
jabaa	jab	jab <b>id</b> , jab <b>niin</b>
qoslaa	qosol	qosl <b>id</b> ,
tartamaa	tartan	tartam <b>id</b> ,

## Jiraale fale

FAL	JIRAALE FALE/YEELE		SHAY/QALAB
	LAB	DHEDDIG	
adeegaa	adeeg <b>e</b>	adeeg <b>to</b>	
furaa			fure <b>e</b>
(kalkaalaa)	kalkaali <b>e</b>	kalkaal <b>iso</b>	
kariyaa	kariy <b>e</b>	kar <b>iso</b>	
qoslaa	qosl <b>e</b>		

# Weeraynta

---

Weer gaabani waxa ay inta badan ka kooban tahay saddex qaybood: qurubweereed, yeele iyo khabar.

Waa ay ordayaan.

Waa uu hurdaa.

Waa aan qoslayaa.

Waa ay timid.

Badanaa qurubweereedku waa erayga 'waa'.

Marar badan yeeluhu waa qofka ama xayawaanka wax qabanaya.

Khabarku waa wixii uu qofkii ama xayawaankii qabanayo.

## Shanta xubnood ee weeraha

Y Yeele

Q Qurub weereed

Kh Khabar

L Layeele

Fk Falkaab

Yeele, layeele, falkaab waa magac ama magacuyaal.

## Falkaabka

Falkaabyadu waa noocyo fara badan:

### WAKHTI

Marka hore dumarku waxa ay dhisaan dhigaha iyo udbaha.  
Dhar kala duwan baa aynu xirannaa xilliyada kala duwan.  
Goorma ayaa aad nadiifisaa gurigiinna?

### MEEL

Waxa ay guriga saaraan raro, kebed iyo jarco.  
Maxamed waxa uu ku dhashay magaalada Marka.  
Waxa uu ku nasanayaa barandaha gurigiisa.  
Waxa aynu guryaha ku cunnaa cunto kala duwan.  
Waxa ay kalluun ku iibinaysaa suuqa dhexdiisa.  
Ilmuhu waxa uu ku socdaa xagga birjikada.  
Waxa uu ka shaqeeyaa dukaanka.  
Iyadu waxa ay aaddaa dugsiga.  
U baxa dibedda.  
Halkee baa aad ku riddaa qashinka?  
Halkee baa aad seexataa?  
Max-aa aad ku arki kartaa sawirka?  
Badda ayaa uu kalluun ka soo dabanayaa.  
Ciyaartu waxa ay ina gelisaa farxad.  
Wiilku waxa uu jeebka geliyaa lacag.  
Cuntadu waxa ay jidhkeenna gelisaa caafimaad.  
Dadka qaar baa cuntada ku karsada madbakha.  
Intee walxood baa la -ga helaa gurigiinna?  
Ha dhex-gelin bareesada qalin-qori ama xarig.

### SI

Biyaha waxa aynnu u adeegsannaa siyaabo kala duwan.  
Guryaha reer guuraaga si fudud baa la -u dhisi karaa.

DARAJA / HEER (grad)

Daaqaddu aad ayaa ay u yar tahay.

GUDDOOME (recipient, mottagare)

Wiilku waxa uu ina siiyey lacag.

Cuntadu xoog baa ay ina-u yeeshaa. (ina+u > inoo)

FAA'IIDAYSTE (beneficient, den som drar nytta)

Waxa uu aabbihi u tolayaa shebekad kalluun.

QALAB (redskap)

Shebaagta waxa uu ku soo dabtaa kalluun.

Waxa uu gaaridameerka ku qaadaa jawaannada culus.

Cali waxa uu ku ciyaarayaa bareesada.

Hooyadu qashin ayaa ay ku guraysaa teneg.

Axmed waa uu is-ku goyn karaa mindida.

Dad tiro yar baa wax ku karsada makiinadda korontada.

ALAAB (material)

Derbiga waxa la-gu dhisay laamo.

IL/ISIR (ursprung)

Xooluhu waxa ay ka helaan cunto geedaha iyo dhirta.

Xoolaha waxa aynu ka helnaa walxo badan.

UJEEDDO/HADAF (syfte)

Max-aa aan dabka u adeegsanaa?

Max-aa ay dadku u dhaqdaan xoolahan?

WEHEL YEEL (sällskap)

Y-aa aad la ciyaartaa?

SABAB (orsak)

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

## Kaalmaha Xubnaha Weerta

---

Weeri had iyo jeer waxa ay leedahay **khobar**.

Kaalay!	khobar
I sii!	layeele + khobar
Sahra baa timid	yeele + khobar

### Khabarka iyo kaalmaha

Khabarku waxa uu lahaan karaa hal ama laba ama saddex jiraale ama oraah-jiraaleed oo waajib/khasab ah.

yimaaddaa + 1 kaalin	qof
cunayaa + 2 kaalmood	qof + wax(cunto)
iibsadaa + 2 kaalmood	qof + wax
siiyaa + 3 kaalmood	qof + qof + wax
geeyaa + 3 kaalmood	qof + wax + meel

Waxa kale oo uu khabarku lahaan karaa oraah-jiraaleed oo ikhityaar ah.

yimaaddaa + 1	qof (+ meel + wakhti + si...)
iibsadaa + 2	qof + walax (+ qof + meel + qiime + wakhti...)

# Noocyada khabarrada

---

## Khabar faleed

Caadi ahaan khabarku waxa uu ka kooban yahay fal.

*Ruqiya shaah baa ay karisay.*

Falka *karisay* waa KHABAR-FALEED.

## Khabar jiraaleed

Mararka qaarkood khabarku waxa uu ka kooban yahay jiraale.

*Sahro waa macallimad. Walaxdani waa maxay? Waa geed. Jaamac waa dukaanle.*

Jiraalayaasha *macallimad*, *geed* iyo magacuyaalka *maxay* waa KHABAR-JIRAALEED.

Substantivet som fungerar som predikat kan ha bestämningar.

*Maroodigu waa xayawaan weyn. Kani waa qolka fadhiga. Kani waa Hodan gurigooda.*

Mararka qaarkood khabarku waxa uu ka kooban yahay falka *yahay/ahaa* + JIRAALE.

*Cali waxa uu ahaa macallin. Adigu ma tahay hooyaday? Anigu waxa aan ahay mas yar. Waxa aan ahay hooyadaa.*

## Khabar sifeed

Mararka qaarkood khabarku waxa uu ka kooban yahay SIFO + falka *yahay/ahaa*.

*Miisku waa yar yahay. Miisku waa uu yaraa. Gabadhu waa ay quruxsan tahay.*



## Kays: summadda yeelaha

---

**-u** (jiraale qodob leh)

*Wiilku moos baa uu cunayaa. Gurigoodu waa uu gubanayaa.*

**-i** (jiraale dheddig ah oo qodob la', sifo, magacuyaal/dibkabe tusmeed)

*Naagi libaax ayaa ay aragtay. Libaax baa naagi aragtay*

*Wiilka yari moos baa uu cunayaa.*

*Kani waa miis.*

*Nimankani odayaal baa ay ahaayeen.*

CODKAC

*Aabbahaa walaalkay baa uu ahaa.*

*Walaashaa hooyaday baa ay ahayd.*

Yeele dulucsan/xoojisan oo leh qurub-diiradeed ma laha summadda yeelaha. Weertuna ma laha magacuyaal yeele. Falka waxa aynu ku isticmaalno qaabka gaaban.

*Wiilka baa moos cunaya.*

*Naag ayaa libaax aragtay.*

*Nimankaas baa odayaal ah.*

*Aabbahaa ayaa walaalkay ah.*

*Walaashaa ayaa hooyaday ah.*

## Qurub-weereedyada

---

Qurub weereedyada waa laba nooc:

- Qurub-diiradeedyada: *waxaa, ayaa, baa*.
- Qurubbada nooca weerta: *waa, ma, ha, yaa, sow*.

### Qurub-diiradeedyada baa iyo ayaa

Qurubbadani had iyo jeer waxa ay oraahda diiradaysan ka xigaan dhanka midig.

oraah jiraaleed diiradaysan + *baa*  
oraah jiraaleed diiradaysan + *ayaa*

*ROOB baa shalay da'ay.*

*SAHRO ayaa i raacday.*

*Beerta MUUS baa ka baxay.*

*Cali SHIL ayaa ku dhacay.*

*Dundumooyinka daaraha ka adag ABOOR baa dhisa.*

*Astaanta weydiinta SIDAA ayaa loo qoraa.*

### Qurub-diiradeedka waxaa/waxa

Qurub-diiradeedka *waxa(a)* waxa aynu isticmaalno marka ay oraahda diiradaysani tahay tan ugu dambeeya ee weerta.

*waxa(a)* + KHABAR + oraah-jiraaleed diiradaysan

*Magaalooyinkaas waxaa ka taagan MINNAARADO DHAADHEER.*

*Beerahaas waxaa ka baxa GALLEY, MESEGGO IYO WAXYAALO KALE.*

*Waxaa fasalka soo hor istaagaya CUNUG KALE EE CUSUB.*

*Waxaa uu sawirayaa GURI.*

## Qurub-diiiradeedyada iyo magacuyaal yeele

1. Marka uu yeeluhu diiradaysan yahay, weerta kuma jiro magacuyaal yeele. = Marka aanu weerta ku jirin magacuyaal yeele, oraahda diiradaysani waa yeelaha.

**YEELE diir.** + *baa/ayaa* + ~~magacuyaal-yeele~~ + KHABAR

*SAHRO ayaa cuntay mooska.*

*CALI baa tagay Boosaaso.*

*waxaa* + ~~magacuyaal-yeele~~ + KHABAR + **YEELE diir.**

*Mooska waxa cuntay SAHRO.*

*Boosaaso waxa tagay CALI.*

2. Marka aanay oraahda diiradaysani ahayn yeelaha, waa in uu weerta ku jiro magacuyaal yeele.

**LAYEELE diir.** + *baa/ayaa* + magacuyaal-**yeele** + KHABAR

**FALKAAB diir.** + *baa/ayaa* + magacuyaal-**yeele** + KHABAR

*Sahro MOOSKA ayaa ay cuntay.*

*Cali BOOSAASO baa uu tagay.*

*waxa* + magacuyaal-**yeele** + KHABAR + **LAYEELE diir.**

*waxa* + magacuyaal-**yeele** + KHABAR + **FALKAAB diir.**

*Sahro waxa ay cuntay MOOSKA.*

*Cali waxa uu tagay BOOSAASO.*

**FG!!** Keliya marka uu yeeluhu dhex yaallo qurub-diiradeedka iyo khabarka, magacuyaalka yeelaha ahi ma aha khasab.

ORAAH diir. + *baa/ayaa* (+ m.y.) + **YEELE** + KHABAR  
*waxaa* (+ m.y.) + **YEELE** + KHABAR + ORAAH diir.

MOOSKII *ayaa ay Sahro* cuntay.

= MOOSKII *ayaa Sahro* cuntay.

BOOSAASO *baa uu Cali* tagay.

= BOOSAASO *baa Cali* tagay.

Maryan iyo Sudi SIDAAS *baa ay hooyadood* edebta wanaagsan u bartay.

= Maryan iyo Sudi SIDAAS *baa hooyadood* edebta wanaagsan u bartay.

*Waxaa uu reerku* leeyahay WIIL LA YIRAAHDO GUULEED.

= *Waxaa reerku* leeyahay WIIL LA YIRAAHDO GUULEED.

# Oraahyada

---

Qayb waliba ee weertu waxa ay ka koobnaan kartaa hal eray, laba eray ama in ka badan. Qaybahan waxa loo yaqaan **ORAAHYO**.

Oraahyadu waa saddex nooc:

**OM** = ORAAH-MAGACEED = ORAAH-JIRAALEED

**OQ** = ORAAH-QURUBEED

**OF** = ORAAH-FALEED

Weertan waxa ku jira afar oraahood:

*Godka korontadu* ◇ *waxa uu* ◇ *leeyahay* ◇ *dab*.

OM                      OQ                      OF                      OM

OQ-ku iyo OF-ku waa waajib. OM-yadu waa ikhtiyaar.

**Waan** ◇ *arkay*.

OQ              OF

**Cali** ◇ *waa* ◇ *yimid*.

OM      OQ              OF

**Axmed** ◇ *buug* ◇ **buu** ◇ *qoray*.

OM              OM              OQ              OF

**Cali** ◇ *baa* ◇ *adiga* ◇ *kuu soo ordayay*.

OM      OQ              OM                      OF

*Dabadeed* ◇ **waxay** ◇ *gashataa* ◇ *dharkeeda dugsiga*.

OM                      OQ                      OF                      OM

**Bisadda yari** ◇ **waxay** ◇ *raadinaysaa* ◇ *hooyadeed*.

OM                      OQ                      OF                      OM

*Subax walba* ◊ *iyadu* ◊ *waxay* ◊ *aaddaa* ◊ *dugsiga*.  
OM                      OM                      OQ                      OF                      OM

Weeraha amarka ah oo keliya wax oraah-qurubeed ah ma laha.

*Akhri.*

OF

*Akhri* ◊ *qoraalkan*.

OF                      OM

*Magacow* ◊ *saddex cunto*.

OF                      OM

## Dhismaha oraaH-magaceedka

### Eray-madaxeed oo keliya

#### JIRAALE

*dal*

#### JIRAALE DIBKABE LEH

*dalka / dalku*

*dalkaas / dalkaasi*

*dalkayga / dalkaygu*

### Eray-madaxeed iyo faahfaahiye

#### JIRAALE + JIRAALE

MADAX + FAAHFAAHIYE

*kubbadda cagta*

*dukaanka dharka*

*saddex bilood*

*carruurta Maryan*

*guriga Axmed*

#### JIRAALE + SIFO

MADAX + FAAHFAAHIYE

*carruurta yaryar*

*sonkor qasabeed*

*hibil lo'aad*

*bisha labaad*

#### JIRAALE + FAL

MADAX + FAAHFAAHIYE

*nin hurdaya*

*carruurta bugta*

### JIRAALE + ORAAH-MAGACEED

MADAX + FAAHFAAHIYE

*madaxweynaha [Jamhuuriyadda Soomaaliyeed]*

*dhismaha [ururka shaqaalaha]*

### JIRAALE + WEER DHIMMAN

MADAX + FAAHFAAHIYE (WEER FAAHFAAHIYEED)

*gabadha [uu Xasan guursaday]*

*ninka [Sanaag ka yimid]*

*laba [caruur ah]*

Attributet pekar på det direkt föregående substantivet.

JIRAALE + SIFO

**kubbad**

*(kubbaddee?)*

weyn

JIRAALE + JIRAALE

**kubbadda**

*(kubbaddee?)*

Sahro

**kubbadda**

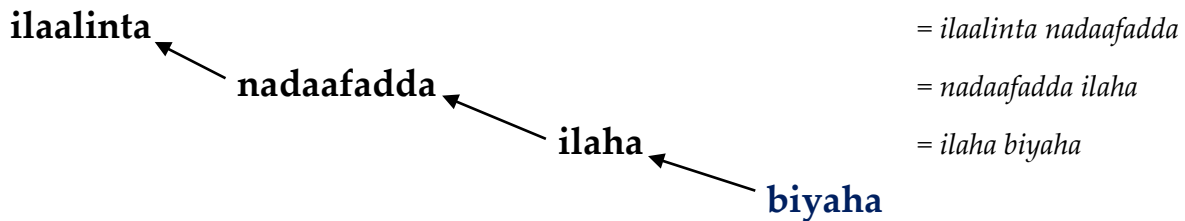
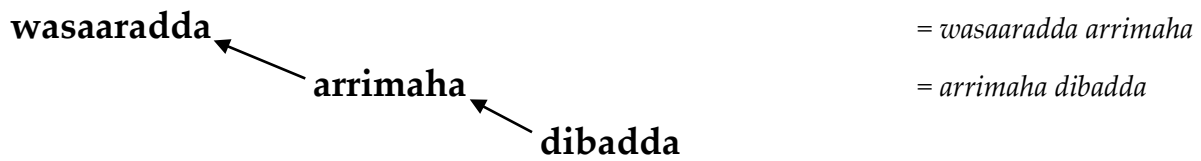
*(kubbadda noocce?)*

cagta



## Silsilad faafaahiyeed

Om attributet är ett substantiv kan det i sin tur ha ett attribut.



## Faahfaahiye ku jira dhinaca bidixda

FAAHFAAHIYE + MADAX + DIBKABE LAHAANSHO

Axmed **gurigiisa**

Cali **timirtiisa**

Maryan **hooyadeed**

Maryan → **caruurteeda**

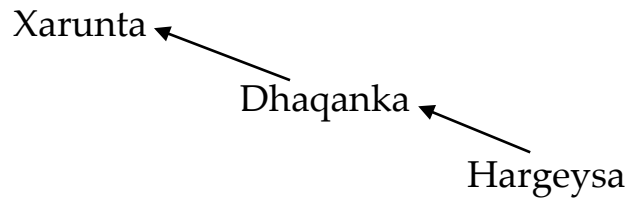
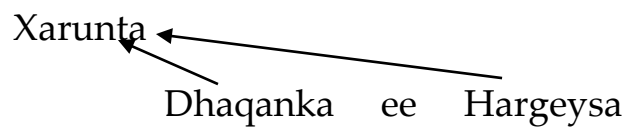
madax: *carruuta*

faahfaahiye: *teeda = Maryan*

badda → **agteed**



Jämför



## Dhismaha oraah-qurubeedka

qurub weereed + magacuyaal yeele

waa	aan
waxa	aad
baa	uu
ayaa	ay
ma	aannu
ha	aynu
yaa	aydin

Diskussion av frasens placering i huvudsats och i bistas.

## Dhismaha oraaah-faleedka

1	2	3	4	5	6	7	7+	8	9	10	11	12	13	14
la	i	u	ku	ka	la	ma	aan	kay	soo	kala	ag	ADJ.	VERBS	
	ku						aad	kaa	sii	wada	dhex			
	na						uu	kayo			dhinac			
	ina						ay	keen			dul			
	idin						aannu	kiin			hoos			
	is						aynu				hor			
							aydin				kor			

1. magacuyaalka yeelaha ah ee aan cayinnayn **la**;
2. hal magacuyaal oo layeele ah: **i, ku, na, ina, idin** ama **is**,
3. horyaalaha **ú**,
4. horyaalaha **kú**,
5. horyaalaha **ká**,
6. horyaalaha **lá**,
7. qurub-diidmeedka **má**,
- 7+. magacuyaal yeele ee gaaban (uun haddii uu raacayo qurub-diidmeedka **ma**),
8. magacuyaalka labaad oo layeele ah: **kay, kaa, kayo, keen** ama **kiin**,
9. hal qurub-jiheed: **soo** ama **sii**,
10. hal qurub-jiheed: **kala** ama **wada**,
11. hal qurub-meeleed: **ag, dhex, dhinac, dul, hoos, hor, kor...**,
12. hal sifo;
13. hal ama laba fal oo ku taagan qaabka masdarka, iyo
14. hal fal oo leh dhammaadyada qofka, tirada, amminta iyo habka.

*Dharkeeda waxa qabsan kara dab.*

## Weer fudud iyo weer adag

---

weer fudud = hal khabar

weer adag = in ka badan

### Weero dhimman

waa laba nooc:

weer dhammaystir (komplement till huvudsatsens verb)

weer faahfaahiyeed (bestämning till ett substantiv)

### Weer-dhammaystir

Weer-dhammaystirku waa weer dhimman oo ka bilowda xiriiriyaha 'in'.

Weerta dhimmani waa layeelaha khabarka 'og ahay' ee weer-madaxeedka:

*[In uu imanayo] ayaa aan og ahay.*

*Waxa aan og ahay [in uu imanayo].*

Weerta dhimmani waa layeelaha khabarka 'u malaynayaa' ee weer-madaxeedka:

*[In Xasan uu iman doono] ayaa aan u malaynayaa.*

*Waxa aan u malaynayaa [in Xasan uu iman doono].*

Weerta dhimmani waa yeelaha weer-madaxeedka:

Falka weerta dhimmani waxa uu leeyahay dhammaadka **-aa** haddii weertaasi tahay/ahaato yeelaha weer-madaxeedka.

Waa fiican tahay in uu yimaaddo.

Waa fiican tahay in uu yimaaddaa.

In uu yimaaddaa waa fiican tahay.

Waa run in uu... -o/-aa

Waa xaq in uu... -o/-aa

## Weer faahfaahiyeed

jiraale madaxeed + weer faahfaahiyeed

Om **bisatsens inte innehåller något subjekt** ska verbet stå i kort (reducerad) form och slutar då med kort **-a** i presens.

*Tani waa gabadhii <<warqadda qortay>>.*

*Tani waa gabadha <<warqadda qoraysa>>.*

Om **bisatsens innehåller ett subjekt** ska bisatsens verb stå i presens konjunktiv och sluta på **-o**.

*Tani waa warqaddii <<gabadhii qortay>>.*

*Tani waa warqadda <<gabadhu qoraysa>>.*

Man kan också använda ett kort subjektspronomen när bisatsen innehåller ett subjekt.

*Tani waa warqaddii <<gabadhii qortay>>.*

*Tani waa warqaddii <<ay gabadhii qortay>>.*

*Tani waa warqaddii <<gabadhii ay qortay>>.*

*Tani waa warqaddii <<ay qortay>>.*

Om bisatsen hör till det substantiv som är subjekt i huvudsatsen och bisatsen slutar med ett verb i presens, bör verbet sluta med ett långt **-aa**, inte **-a** eller **-o**. Detta **-aa** fungerar som subjektsändelse.

*Wiilka <<warshadda sonkorta ka shaqeeyaa>> waa kaas.*

*Mooska <<aad cunaysaa>> waa ceeriin.*

Om verbet är **ah** eller **leh** eller en konjunktivform som slutar på **-n** / **-in** / **-nin** blir subjektsändelsen **-i**.

*Magaca <<gaarka ahi>> waxa uu had iyo jeer ka bilowdaa xaraf weyn.*

*Inta badan dooxooyinka <<janjeedhka lihi>> waa oomane.*

*Noole <<aan neefsanini>> ma jiraa?*

*Miyay sameeyaan walxaha <<aan noolayni>> jabaq?*

*Faro <<aan dufan lahayni>> wax ma duugaan.*

## Faafaahiye dheeraad ah

---

Adeegsiga xiriiriyaha oo waxa uu muujinayaa in uu faahfaahiyuhu yahay mid dheeraad ah.

*Gabaygan waxa tiriyey Cige Aw Cali oo <<ku dhashay Gobolka Togdheer>>.  
...waxaa taleefan lagu wacay Maryan oo <<Sacdiyo daris la ah>>...*

Man känner redan till vilken person eller vilken sak det handlar om. Informationen i bisatsen behövs inte för att man ska kunna "identifiera" personen eller saken.

Informationen i bisatsen ger ibland också en beskrivning som bara gäller tillfälligt, i en särskild situation. Ofta föregås då bisatsen av ett långt pronomen.

*Si ay u badbaado, qudaar ayay suuqa ku gadi jirtay iyada oo <<gabar yar ah>>.*

*Adiga oo <<tusaha kor ku xusan isticmaalaya>>, isku day inaad miisaanto heestan.*

Även ett ensamt adjektiv används ofta på det här sättet för att uttrycka en tillfällig egenskap.

*Aniga oo fajacsan ayaan aqbalay.*

*Isaga oo faraxsan buu si faan leh iigu yidhi...*



# Weero dhimman ee faafaahiyeed

---

## WAKHTI

### Tidsbisats

### Temporal subclause

*Markii* <<ay i aragtay>> **ayay** ilmaysay.

*Intii* <<aanan u jawaabin>> **ayuu** Cabdi Tahliil i weydiiyey.

*Way i sugtay* **inta** <<aan dhammaysanayo>>.

Hooyo **ayaan** eegay **anigoo** <<dhinac socda>>.

## SHURUUD

### Villkorsbisats

### Conditional subclause

*Haddii* <<aad wax u baahatana>> Nimco **ayaa** lambarkayga haysa.

## OGGOLAANSHO

### Medgivande bisats

### Concessive subclause

*In kasta oo* <<uu Negeeye talada la yaabay>> haddana **waa ay** cajabisey.

*Wax kasta oo* <<uu sameeyaba>> **waxay** isu rogi xumaan.

## SABAB

### Orsaksbisats

### Causal subclause

*Waxa ay* timaaddaa goor hore **iyada oo** <<waxbarashada u diyaar ah>>.

## UJEEDDO

### Syftesbisats

### Final subclause

*Maxaa ay* samayn karaan carruurta **si** <<ay u kaalmeeyaan waalidkood>>?

*Waqti fiican waa in aad baxdaa* **si** <<aad u gaarto iskuulka>>.

# Weero dhimman ee xiriiriye ka bilaabmaya

---

## WEER DHAMMAYSTIRE

Waqti fiican **waa in** <<aad baxdaa>> si aad u gaarto iskuulka.

## WAKHTI

Sheekadii odayaashu aad **ayay** u dheeratay **ilaa** <<makhribtii la gaaray>>.

## UJEEDDO

Wuxuu wax **u** baranayaa **in** <<uu helo shahaado>>.

# Laba weer-madaxeed

---

Neefta oo dhan **waa** la diisi karaa, **hase yeeshee** adke iyo hoor midna lama diisi karo.

## SABAB

Ganacsigan **waxa** loo yaqaan “Ganacsigii Aamusnaa” **maxaa yeelay** cidna islama hadlin weligeed.

Xirisi **ma** ciyaari karo kubbad **sababta oo ah** lug **ayaa** si xun uga jabay.

Ha tegin hadda, **waayo** **waa** madow.

## **BISATSINLEDARE**

*som står i början av bisatser*

xiriiriyayaasha

**in, ilaa...**

jiraalayaasha

**inta, intii, marka, markii, kolka, haddii...**

oraahyada

**in kasta oo, aniga oo, adiga oo, iyada oo...**

## **SAMORDNARE**

*som står mellan två huvudsatser*

xiriiriyayaasha

**laakiin, waayo, maadaama...**

oraahyada

**sabata oo ah, maxaa yeelay, hase yeeshee ...**

## **BISATSINLEDARE & SAMORDNARE**

*sammanfogar huvusatser & inleder bisatser & kopplar attribut till huvudord*

xiriiriyayaasha

**oo, ee**

## Weer-tebineedyada

---

Weer-tebineedka waa in uu ku jiraa qurub-weereed:

*waa, baa, ayaa ama waxaa.*

Sidoo kale waxa caadi ahaan ku jira magacuyaal yeele:

*aan, aad, uu, ay, la, aannu, aynu ama aydin.*

**Sahro** waa **ay** hadlaysaa.

**Cali** waxa **uu** qoray buuggan.

Buuggan waxa **uu** qoray **Cali** sannadkii 2020kii.

Keliya haddii la diiradeynayo yeelaha weerta, weerta kuma jiro wax magacuyaal yeele ah.

**Sahro** ayaa hadlaysa.

\***Sahro** ayaa **ay** hadlaysa.

**Sahro** baa hadlaysa.

\***Sahro** baa **ay** hadlaysa.

Buuggan waxa qoray **Cali**.

\*Buuggan waxa **uu** qoray **Cali**.

## Weer-weydiimeedyada

---

Weer-weydiimeedka ee jawaabtiisu noqonayso *haa/maya* waa in uu ku jiraa qurub-weereed: *ma, ma+baa, miyaa (< ma+ayaa)*.

Weer-weydiimeed oo diirad la':

*Cali* **ma** yimid?

*Cali* **miyuu** yimid?

*Kabo cusub* **ma** haysaa?

Weer-weydiimedyo oo diirad leh:

**Ma** nabad **baa**?

Nabad **miyaa**?

\*~~**Ma** nabad **ayaa**?~~

Weer-weydiimeedka ee ku jira eray weydiimeed waa in uu ku jiraa qurub-weereed: *waa, baa, ayaa, waxa*.

Eray-weydiimeedyada waa:

- **ayo, maxay, immisa, meeqa,**
- erayo leh dibgalaha **-ee**, sida erayada **xaggee, qofkee, intee, kolkee, sababtee, wakhtigee, xilligee,**
- erayo leh dibgalaha **-ma**, sida erayada **goorma, meelma, kuma, tuma...**

Utan fokus (*waa*):

Taasi *waa* tuma?

*Waa* maxay hadafkaagu?

Med fokus (*ayaa, baa*):

Xaggee *baa* uu tagay? Xaggee buu tagay? Xagguu tagay?

Goorma *ayaa* uu haramcadku seexdaa? Goormuu...

Shalay immisa *ayaa* ay taariikhdu ahayd?

Maanta ma waxa uu tagay suuqa?

Fasalka immisa kursi *baa* yaalla?

Ofta sammandragningar.

Eray-weydiimeed + **magacuyaal yeele** = DIIRAD

Buuggani immisuu joogaa?

= Buuggani immisa *baa* uu joogaa?

Adeegsiga dibgalaha **-ee** keligiis = DIIRAD

Kalluunku xaggee ku badan yahay?

= Kalluunku xaggee *baa* uu ku badan yahay?

Xaggeed ka keentay hilibka?

= Xaggee *baa* aad ka keentay hilibka?

Obligatoriska sammandraningar: *yaa* <\*ayo+baa, *maxaa* <\*maxay+baa

*Yaa* jooga isbitaalka?

*Cali maxaa keenay?*

## Weer-diidmeedyada

---

Waxa jira noocyo badan...

## Weer-tebineedka diidmada ah ee diiradda la'

---

Weer-diidmeedka ee aanu jiraale diiradaysan ku jirin:

*ma* + madhacdo (tagto, joogto, timaaddo)

FUDUD	SOC.	CAAD.
TGT. <i>Cali ma tegin.</i>	<i>Cali ma tagayn(in).</i>	<i>Cali ma tegi jirin.</i>
JGT. <i>Cali ma tago.</i>	<i>Cali ma tagayo.</i>	
TMD. <i>Cali ma tegi doono.</i>		
<i>/ ma uu / muu</i>		

Diidmo aan caadi ahayn:

Qurub-diidmeedka *ma* + muy. yeelaha + qurub-diidmeedka *aan*:

*Cali ma uusan tegin.*    *Cali muusan tegin.*    (tagto oo keliya!)  
*Ma aysan tegin.*    *Maysan tegin.*

???? Qurub-weereedka *waa* + muy. yeelaha + qurub-diidmeedka *aan*:

*Cali waa uusan tegin.*    *Cali wuusan tegin.*  
*Waysan tegin.*

# Weer-tebineedka diidmada ah ee diiradda leh

---

Weer-diidmeedka ee uu jiraale diiradaysan ku jiro:

*aan* + madhacdo 2aad (= tagtada madhacdada)

## Yeele diiradaysan

Cali *baan* tegin. madhacdo fudud

Cali *baan* tagayn(in). madhacdo socoto

qaabkan macnihiisa waa joogto, tagto ama timaaddo !?

Cali *baan* tegi doonin / tegi jirin. ???????

qurub diiradeed + qurub diidmeed

*baa/ayaa* + *aan* > *baan* / *ayaan*

## Layeele ama falkaab diiradaysan

Cali mooskii buusan cunin. *uusan* < *uu+aan*

Cali muuskii baanu cunayn(in). *aanu* < *aan+uu* = *aan* + *isaga*

Waxaan rabaa in aanu tegin

Waxaan rabaa in aannu tagno. *aannu* = *annaga*

Magacuyaalka yeeluhu waa waajib! Meesha magacuyaalka yeeluhu waa qurub-diidmeedka *aan* hortiisa amaba dabadiisa.

qurub-diiradeedka + magacuyaalka yeelaha + qurub-diidmeedka

*baa/ayaa* + *aan/aad/uu/ay...* + *aan* >

*baanan, baadan, buusan, baysan...*

*ayaanan, ayaadan, ayuusan, ayaysan...*

## AMA

qurub-diiradeedka + qurub-diidmeedka + magacuyaalka yeelaha

*baa/ayaa* + *aan* + *aan/aad/uu/ay...* >

*baanan, baanad, baanu, baanay...*

*ayaanan, ayaanad, ayaanu, ayaanay...*



# Weer-weydiimeedka diidmada ah ee diiradda la'

---

Weer-diidmeedka ee aanu jiraale diiradaysan ku jirin:

*miyaan* + madhacdo 2aad (= tagto)

(< ma + aan)

FUDUD

SOC.

~~— *Miyaan* tegin? — *Miyaan* tagayn(in)?~~

*Miyaanu* tegin?     *Har han inte gátt?*

*Maanu* tegin?

? *Miyaanu* tegin?                     + magacuyaal yeele

? *Miyuusan* tagayn(in)?

???? *Miyaanad* tegi jirin?             ??? tagto caadilay

???? *Miyaanad* tegi doonin?         ??? timaaddo

Ma tegi doono miyaa?

Ma aanan tegin miyaa?

Ma aanan tegin (miyaa)?

Ma aadan tegin (miyaa)?

Ma uu tegin miyaa?             Ma (uu) tegin.

Ma uu tegin, sow ma aha?

Ma uu tegin, ma aha?     n'est-ce pas?             Muu tegin?

# Weer-tebineedka diidmada ah ee diiradda leh

---

Weer-diidmeedka ee uu jiraale diiradaysan ku jiro:

*ma + baan/ayaan* + madhacdo 2aad

AMA *miyaan* + madhacdo 2aad

## Yeele diiradaysan

FUD. *Ma Cali baan* tegin?

*Cali miyaan* tegin?

SOC. *Ma Cali baan* tagayn(in)?

*Cali miyaan* tagayn(in)?

qurub weydiimeed + qurub diiradeed + qurub diidmeed

*ma + baal/ayaa + aan > miyaan*

## Layeele ama falkaab diiradaysan

*Cali ma mooskii buusan* cunin?

*Cali mooskii miyuusan* cunin?

*Cali ma muuskii baanu* cunayn(in)?

*Cali muuskii miyaanu* cunayn(in)?

Magacuyaalka yeeluhu waa waajib! Meesha magacuyaalka yeeluhu waa qurub-diidmeedka *aan* hortiisa amaba dabadiisa.

q.-weydiimeedka + q.-diiradeedka + muy. yeelaha + q.-diidmeedka

*ma + baal/ayaa + aan/aad/uu/ay... + aan >*

*miyaanan, miyaadan, miyuusan, miyaysan...*

## AMA

q.-weydiimeedka + q.-diiradeedka + q.-diidmeedka + muy. yeelaha

*ma + baal/ayaa + aan + aan/aad/uu/ay... >*

*miyaanan, miyaanad, miyaanu, miyaanay...*

## Weer-amareedka

---

Weer-amareedka wax qurub-weereed ah kuma jiro.

KELI

*Mooska cun!*

WADAR

*Muusaska cuna!*

Weer-amareedka diidmada ah waxa ku jira qurub-weereedka **ha**. Falku waa qaabka madhacdada tagtada ah (madhacdo 2aad).

KELI

*Mooska **ha** cunin!*

WADAR

*Muusaska **ha** cunina!*

Jfr. ha cuno!

Mooska cuni maysid / ma cunaysid. Negerat progressivt presens

## Weer-rajeedyada (Önske-satser)

---

Weer-rajeedka ee qofka 3aad waxa uu leeyahay qurub-weereedka ha.  
Weer-rajeedka ee qofka 1aad ama 2aad waxa uu leeyahay magacuyaalka yeelaha uun. Qaabka yeelaha waxa weeye midka caadiga ah ama mid gaaban: *aan/an, aad/ad*.

Falku waa qaabka madhacdada. Inta badan dibgalaha wadarta *-aan* waxaa loo beddelaa dibgalaha *-een*.

*Aan wax sheego!*

*(Aad sheegto runta!) Sheeg runta! Waa in aad sheegto runta!*

*Ha sheego runta!*

*Ha sheegto runta!*

*Aan wax sheegno!*

*(Aad sheegteen/(sheegtaan) runta!) preteritum-betydelse!*

*Sheega runta! Waa in aad sheegtaan runta!*

*Ha sheegeen/sheegaan runta!*

Weer-rajeedka diidmada ah waxa ku jira qurub-weereedka *yaa*.  
Falku waa qaabka madhacdada 2aad (madhacdada tagtada ah).

*Yaanu sheegin runta!*

*Yuusan sheegin runta!*

q.-rajeedka diidmada *yaa* + muy. yeelaha + q.-diidmeedka *aan*  
*yaa + aan/aad/uu/ay... + aan >*

*yaanan, yaadan, yuusan, yaysan...*

### AMA

q.-rajeedka diidmada *yaa* + q.-diidmeedka *aan* + muy. yeelaha  
*yaa + aan + aan/aad/uu/ay... >*

*yaanan, yaanad, yaanu, yaanay...*



# Codaynta

## 22 shibbane

		frikativ	explosiv	nasal	tremulant
		affrikat	approx	lateral	
underläpp	+	överläpp		b w m	
underläpp	+	övertänder	f		
tungspets	+	övertänder		d, t	
tungspets	+	tandvall	s		n l r
tungspets	+	främre gom		dh	
tungblad	+	främre gom	sh		
tungrygg	+	främre gom	j		
tungrygg	+	mellangom		y	
tungrygg	+	bakre gom		g, k	
tungrygg	+	tungspene	kh	q	
tungrot	+	svalg	c, x		
stämband			h	'	

## Shibbanayaasha fudfudud iyo kuwa xoogga leh

	FUDUD	XOOG LEH
b / bb	[β] ja <b>ban</b>	[b] Jab <b>bu</b> uti
d / dd	[ð] ba <b>dan</b>	[d] ba <b>dd</b> an
g / gg	[ɣ] dee <b>ga</b> anka	[g] de <b>gg</b> an yahay
l / ll	sa <b>la</b> an -ta	sa <b>lla</b> an -ka
m / mm		mm
n / nn	an <b>ni</b> ga	an <b>nn</b> aga, in <b>nn</b> aga
	aan <b>nu</b> < *aan+uu	aan <b>nnu</b> = annaga
r / rr	Car <b>ra</b> b -ta	car <b>rr</b> ab -ka
	war <b>ra</b> n -ka	iska war <b>rr</b> an
dh	ad <b>dh</b> i	gab <b>ad</b> ha < *gab <b>adh</b> +ta

## 10 shaqal

5 shaqal oo fudud (a, e, i, o, u) iyo 5 shaqal oo culus (ä, ë, ï, ö, ü)

FUDUD	CULUS	FUDUD	CULUS
gabar danab	gämbär	gaaban  aad (=adiga) daar	wänääg äädayaa libäax ääd (=in badan) dääl
dhex		beerta heesta shabeelka	gëedka gëeska gëela
	dībīga	diinta liinta	dīinka fiidka jīirka dīirka
oday	tög fög ölöl	doodda koobka roobka	röötiga jööгаа döödayaa märöodiga bänööniga
	Ürdün gübaa	uunsi Nuur carruur	Lüül

## 5 (?) difton

	fudud	culus
ay/ey		
aw/ow		
oy	——	qoys, hoy

## Codkac

Lång vokal = två vokalpositioner

Maskulina substantiv oftast hög ton på NÄST SISTA vokalpositionen.

Feminina substantiv oftast hög ton på SISTA vokalpositionen.

LAB	DHEDDIG
ínan	inán
kóob	seéf

Ibland grammatisk skillnad

HAL	IN BADAN
árday (-ga)	ardaý (-da)
Soomaáli (-ga)	Soomaalí (-da)

Ibland olika ord med olika betydelse

áfartan (4)	afártan (40)
béer (-ka)	beér (-ta)

Men om man studerar hela satser så är hög ton ganska komplicerat och inte så mycket utforskat. T.ex.

– Substantiv har hög ton.

– Enkla verb (qaab fudud) har inte hög ton.

*Má yimid?*

– Progressiva verb har hög ton.

*Cali wuu imánayaa.*

– Subjekt utan bestämd artikel och utan fokus har inte hög ton.

*Cali wúu yimid. Cali wáa uu yimid.*

– Subjekt med fokus har hög ton.

*Cáli baa yimid.*

*Wáxa yimid Cáli.*

– Prepositionerna har alltid hög ton före verb

*Cali wuxuu ká yimid tuuláda.* (eller *wúxuu*)